

Φ Υ Σ Ι Κ Η'.

Περὶ τῶν συζημάτων Ἀτομολογικοῦ, καὶ Δυναμεολογικοῦ·
μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ἀπὸ τῶν Φυσικῶν Πραγ-
ματείων τοῦ Scholz ὑπὸ Φραγκίσκου Κ. Μαύρου.

Πᾶν ὅ,τι πληροῖ τόπον ὀνομάζεται ὕλη· Σῶμα δὲ λέ-
γεται τόπος πεπληρωμένος μὲ ὕλην.

Ἀλλὰ πῶς πληροῖ τὸν τόπον ἡ ὕλη; Εἰς τὴν λύσιν
τούτου τοῦ ζητήματος διαφωνοῦσι κατὰ πολλὰ οἱ φιλοσο-
φοῦντες· Δύω δὲ εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι δόξαι· ἡ τῶν Ἀτο-
μολόγων καὶ ἡ τῶν Δυναμεολόγων.

Καὶ οἱ μὲν Ἀτομολόγοι συλλογίζονται οὕτω· Πᾶσα ὕ-
λη εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ὑποπίπτουσα εἶναι διαιρετή· Ἐάν
δὲ διὰ τὴν ἀναπόφρευτον ἀτέλειαν τῶν ὀργάνων καὶ τῶν αἰ-
σθήσεων δὲν δυνάμεθα πραγματικῶς νὰ συνεχίσωμεν τὴν διαίρε-
σιν ἐπέκεινα τινῶν ὁρίων, ἐμποροῦμεν ὅμως κατ' ἐπίνοιαν
νὰ τὴν προάξωμεν περαιτέρω· Ἀλλ' ὅμως ἡ διαίρεσις αὕτη
δὲν χωρεῖ ἐπ' ἄπειρον· Ἡ δὲ τῆς συνθέσεως ἰδέα εἶναι πάν-
τοτε σχετικὴ μόνον, καὶ μᾶς ὀδηγεῖ ἀναγκαίως εἰς τὴν τῆς
ἀπλότητος· διότι ὅταν ἀφαιρέσωμεν κατ' ἐπίνοιαν τὴν σύν-
θεσιν, εἴαν δὲν ἔμενεν ἡ ἀπλότης, καὶν τίποτε δὲν ἦθελε μᾶς
μένειν ἐπίλοιπον· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀκατανόητον. Πᾶν ὅ,τι
λοιπὸν καταλείπεται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν πάσης συνθέσεως,
εἶναι τὸ ἀπολύτως ἀπλοῦν, τὸ ὅποσον αὐτοὶ ὀνομάζουσιν Ἀ-
τομον. Φαντάζονται δὲ τὰ άτομα ἐλάχιστα τὸ μέγεθος,
εὐρεῖα, σκληρὰ, βαρέα, ἀδιαχώρητα, ἀδρανῆ, κινητὰ, ἀ-
διαιρετὰ περαιτέρω· Εὐνούμενα δὲ ταῦτα πρὸς ἀλλήλα κατὰ
τὰ ἀποσμήματα, παράγουσι τὰ διάφορα σώματα, τὰ ὅποια

ἀκολουθῶν εἶναι συγκρίματα ἀτόμων καὶ πόρων· ἐκ τούτου λοιπὸν ἀναγκάζεται ὁ ἀτομολόγος νὰ δεχθῇ καὶ τὸ παρῶν τῶν σωμάτων ὡς οὐσιώδη πάσης ὕλης ιδιότητα, αὐτὸ δὲ τὸ ἄτομον, ἀπολύτως ἀδιαχώρητον· διότι εἰς αὐτὸ ὡς ἀπλῶς ἀπλοῦν δὲν εὐρίσκεται τίποτε, τὸ ὅποσον ἡμπορεῖ νὰ ἐπισχωρήσῃ ἢ νὰ περιορισθῇ εἰς μικρότερον διάστημα. Ἐὰν εἰς συσέλλωνται τὰ σώματα, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν συσχολήν τῶν κενῶν διαστημάτων καὶ ἀπὸ τὴν πλησίον τῶν ἀτόμων. Πληρῶναι λοιπὸν ἡ ὕλη (κατὰ ταύτην τὴν θεωρίαν) τὸν τόπον τῆς διὰ μόνης τῆς ὑπάρξεώς της, καὶ ἀδρανείας. Τὰ εἰς ἅτομα εἶναι ὅχι μόνον τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς διαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς χημικῆς, ἐπεὶ δὲ δύναται νὰ διαρρηθῇ διὰ τὸ ἀπόλυτον ἀδιαχώρητον μόνον πλησίον ἄλλων κείμενα, καὶ ὅχι τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἄλλου.

Ἀπὸ δὲ τόν λόγον τῶν ἀτόμων πρὸς τοὺς πόρους ἔκκληται καὶ παντὸς σώματος ὁ διάφορος βαθμὸς τῆς πυκνότητός του. Ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι νὰ λυθῇ καὶ ἡ ἐφεξῆς ἀπείρα· Πόθεν προέρχεται τὸ νὰ ἐνώνωνται πραγματικῶς τὰ ἅτομα πρὸς ἄλληλα, καὶ πῶς δύναται νὰ σχηματίζωσι διάφορα σώματα; — Ἐπειδὴ τὸ ἄτομον εἶναι ἀπολύτως ἀπλοῦν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἀνέκτανον. Εἰς τὴν ἔκτασιν λοιπὸν σχήμα, φέρ' εἰπεῖν, μέγεθος κτλ. δὲν δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τῆς εἰδικῆς τῶν σωμάτων διαφορᾶς· μᾶς μένει λοιπὸν ἡ ἐπίστασις, ἥτις εἰς μόνον τὰς δυνάμεις ἐμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Ἀτομολόγος θέλῃ νὰ σχηματίσῃ σώματα ἐκ τῶν ἀτόμων του, πρέπει νὰ τὰ δώσῃ δυνάμει, καὶ μάλιστα ἀναγκαστικῶς δύο, Συνεκτικὴν, διὰ νὰ συνέχωνται πρὸς ἄλληλα, καὶ νὰ μὴ διασκεδασθῶσιν εἰς τὸ ὅλον τὸ παντὸς διάστημα, καὶ Ἀπωσικὴν ἢ ἀποκρουσικὴν, διὰ νὰ μὴ συμπίσωσιν εἰς ἓν σημεῖον, — διότι ὅσα δὴ πότε τινὰ ἀριθμὸν ἅτομα, χωρὶς καμμίαν ἔκτασιν, καὶ ἑαυτὰ ἐν δυνάμει νὰ παραχῶσιν ἐκτεταμένον σῶμα — ἀλλὰ νὰ ἐκκρατῇ εἰς τὸν ὅσον ἡ ὕλη πληρῶναι τόπον; ὁ ἀναγκαστικός λόγος μεταξὺ ἀτόμων καὶ πόρων. Οἱ Ἀτομολόγοι μὲ τὸν ὁρισμένον λόγον τῆς συνεκτικῆς πρὸς τὴν ἀπωσικὴν δυνάμιν τῶν ἀτόμων ἐρμηνεύουσιν ὅχι μόνον τὴν αἰτίαν τῆς διαρρηκτικότητος, ἀλλὰ καὶ ὅλον τῶν λοιπῶν διαφορῶν προσδιο-

ρισμῶν, καὶ ἐπομένως τὴν αἰτίαν τῆς εἰδικῆς τῶν σωμάτων διαφορᾶς.

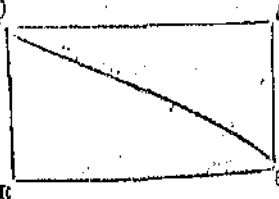
Σημ. Ἡ τῶν Ἀτομολόγων δόξα ἔπαυε διαφοροεστροπελογίας. Οὕτω τινὲς Ἀτομολόγοι δίδουσιν εἰς τὰ ἅτομα τὴν ἔκτασίν τινα, ἥτις ὅμως τόσον μικρὰ εἶναι, ὥστε ὁ Πρεσβύτερος δὲν νομίζει ἀδύνατον, νὰ περιλείψῃ ὅλα τὰ ἅτομα, ἐκ τῶν ὁποίων σύγκειται ὅλον τοῦ παντός τὸ οἰκοδόμημα εἰς ἐν καρυόφλοιον. Ἄλλοι δὲ πάλιν δέχονται, ὅτι ἐμοσιδῇ ἅτομα ἀπαυθύνονται, ἑτερειδῇ δὲ συνεφέλκονται· καὶ τινὲς μὲν ἰδεάζονται, ὅτι τινὰ ἅτομα συνεφελκύνονται, καὶ ἄλλα ἀπαυθύνονται, χωρὶς ὃ ἀποδίδωσι καὶ μίαν αἰτίαν ταύτης τῆς διαφορᾶς, τὴν ὁποίαν ἄλλοι πάλιν εὐρίσκουσιν εἰς τὴν ἀπόστασιν, ὥστε τὰ ἅτομα εἰς μεγαλητέραν ἀπόστασιν συνεφέλκονται, εἰς μικροτέραν δὲ ἀπαυθύνονται κ.τ.λ.

Ὁ δὲ Δυναμολόγος λέγει: Ἡ ὕλη ἐπέχει τὸν τόπον τῆς ὅχι διὰ μόνης τῆς ὑπάρξεώς της, ἀλλὰ τὸν πληροῦ διὰ κινητικῶν δυνάμεων. Ἐὰν, φέρ' εἰπεῖν, τὸ σῶμα Α θέλῃ νὰ ἐπισχωρήσῃ εἰς τὸν ὅποσον ἐπέχει τὸ σῶμα Β τόπον, δύναται νὰ τὸ διαχωρήσῃ μόνον διὰ κινήσεως, μὲ τὴν ὁποίαν πλησιάζει εἰς τὸ σῶμα Β. Τὸ δὲ σῶμα Β δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπισχώρησιν τοῦ σώματος Α μόνον διὰ τῆς εἰς τὴν κινήσιν του ἀντιτάσεως· ἀλλὰ τὴν ἀντίτασιν ταύτην ἐμπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ μόνον δι' ἀντιθέτου κινήσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμποδίζει τοῦ σώματος Α τὴν μεγάλην προσέγγισιν· τοιαύτην λοιπὸν δυνάμιν ὀνομάζομεν ἀπωσικὴν· ἐπομένως δὲ ἡ ὕλη πληρεῖ — φυλάττει, ὑπερασπίζεται — τὸν τόπον τῆς διὰ τῆς ἀπωσικῆς δυνάμεως. Εἰς ταύτην τὴν δὲ ἀπωσικῆς δυνάμεως τοῦ τόπου πλήρως ἐπισημαίνεται τὸ ἀδιαχώρητον τῆς ὕλης, τὸ ὅποσον παντὸς ἐνλαμβάνεται ὡς οὐσιώδης αὐτῆς χαρακτήρ. Ἐμπορεῖ δὲ ἡ ἀπωσικὴ δύναμις νὰ περιορισθῇ εἰς μικρόν τι διάστημα ἀπ' ἄλλην ἀντιθέτου τῆς δυνάμιν· καὶ ἐπομένως ἡ ὕλη καθὼς ὕλη — καὶ ὅχι μόνον οἱ πόροι — δύναται νὰ συμπίσωθῃ· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπωσικὴ δύναμις, καθὼς καὶ πᾶσα ἄλλη, αὐξάνει ἀναλόγως ὅσον ἐνεχωρεῖται ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας της, ἔπεται ὅτι αὐξάνει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ ἀντίτασις, τὴν ὁποίαν προσενεῖ εἰς τὴν συνθλίβουσιν δυνάμιν. Ἐὰν ὁ τόπος ἢ ὅλα γείναι ἀπείρους μικροί, ἡ ἀντίτασις γίνεται ἀπείρος, καὶ ἀπομένως ἀνί-

χητος ἀπὸ πᾶσαν πεπερασμένην δύναμιν. Δὲν δύναται λοιπὸν ν' ἀφανισθῇ διόλου διὰ συμπίεσεως καὶ ἐν μέρει τῆς ὕλης, τούτοις δὲν δύναται ν' ἀρῇ ἐκ μέσου ὁ τόπος τῆς ἐκτάσεώς της, ἢ ἡ σφαῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις. Τὸ μηχανικὸν ὅμως τοῦτο ἁδιαχώρητον (impenetrabilitas) εἶναι πάντῃ διάφορον ἀπὸ τὸ χημικόν (impermeabilitas). Τὰ ὅσα εἵπαμεν περὶ τοῦ μηχανικοῦ δὲν ἐπικρατοῦσιν εἰς τὸ χημικόν· διότι χημικῶς δύναται νὰ διέλθῃ σῶμα ἐν σώματι· βλέπομεν δὲ τοῦτο εἰς τὰς διαλύσεις, ὅπου δύο διάφοροι ὕλαι ἐνδύνονται πρὸς ἀλλήλας οὕτως, ὥστε δέναντα, τῆται κανέν μέρους τῆς μιᾶς, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει πρὸς μέρος τῆς ἄλλης τὸν λόγον, τὸν ὅποιον ἔχει ἡ ὅλη πρὸς τὴν ὅλην. Εἶναι δὲ τοῦτο δυνατόν τότε μόνον, ὅταν κανέν ἐκ τῶν δύο σωμάτων ἐπέχῃ τὸν αὐτὸν τόπον ὁλοκλήρως· καὶ τοῦτο τὸ λιν τότε μόνον, ἐπὶ τὴν πληρόνισιν τὰ δύο σώματα τὸν αὐτὸν τόπον, ὅχι πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἐντὸς ἀλλήλων κείμενα, ὅποτε καὶ ὀνομάζομεν τὴν ὕλην διαχωρητήν. Ἐδῶ δὲν ἀρεται, ὡς εἶναι φανερόν, ἡ ἐκτασις κανενὸς σώματος, ἀλλ' ἐπέχουσι τὰ δύο τὸν αὐτὸν ἀνάλογον τοῦ ἀθροίσματος τῆς πυκνότητός των μετὰ τὴν διάλυσιν, κείμενα ὅχι ἐκτὸς ἀλλήλων, ἀλλ' ἐντὸς ἀλλήλων, ὡς εἵπαμεν.

Καθὼς δὲ εἰς τὴν Μηχανικὴν δύο κινήσεις διάφορες· χουσαί φοράν, συντρέχουσιν εἰς μίαν ὑπὸ τὰς δύο διαφόρων τρίτην διαγώνιον (α) ὀνομαζομένην, οὕτω φαίνεται ἐν

(α) εἶναι ἀποδεχόμενον εἰς τὰ περὶ κινήσεως, ὅτι, ὅταν κινητὸν κινῆται ὑπὸ δύο δυνάμεων κατὰ δύο φοράς ΑΕ καὶ ΑΔ, συνεχῶς κινῆται τὴν ὑπὸ ΒΑΔ, θέλει περιπατήσῃ τὴν φοράν τῆς διαγωνίου ΑΘ παραλλелоγραμμοῦ τοῦ ΑΒΘΔ, τοῦ γενομένου ἐπὶ τῶν εὐθειῶν ΑΕ, ΑΔ, τῶν ἐμφαινουσῶν τὰς φοράς καὶ τὰς ταχυτήτας τῶν δύο ἐκουσῶν δυνάμεων. Ἡ δόξις ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς φυσικομαθηματικὰς πράγματάς, ὡς εἶναι γνωστὸν, καὶ Σελ. 283 τῆς 1 τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν πραγματειῶν τοῦ Σαρκεντὸν καὶ Σελ. 108 τοῦ κυρίου Κλύμα, τοῦ εὐεργατικωτάτου μοι διδασκάλου.

καὶ αἱ δυνάμεις δύο διαλυομένων σωμάτων συντρέχουσι, καὶ παριστάνουσι τρίτον τι σῶμα διάφορον τῶν δύο. Εἶναι λοιπὸν ἡ χημικὴ διαχωρητότης, κατὰ τὴν τῶν δυναμεολόγων θεωρίαν, ἰδιότης τῆς ὕλης.

Μ' ὅλον ὅτι δὲ ἡ ἀπαστική δύναμις εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἀδιαχωρήτου τῆς ὕλης· μ' ὅλον τοῦτο δὲν εἶναι ἰκανὴ μόνῃ νὰ κατασκευάσῃ τὴν ὕλην. Διότι, ἐπειδὴ αὕτη ἡ δύναμις, ἂν καὶ ἀδυνατίξῃ ἐν ἀντιστρόφῳ λόγῳ τῆς ἐκτάσεως, δὲν καύει ὅμως διόλου· ἐπόμενον εἶναι ὅτι ἡ ὕλη, εἰς ταύτην μόνην τὴν δύναμιν ἀκολουθοῦσα, δὲν ἤθελε κρατηθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐκτάσεως, καὶ ἀκολουθῶς ἤθελε διασκεδασθῇ εἰς τὸ ἄπειρον· ὥστε δὲν ἡδυνάμεθα νὰ εὐρωμεν εἰς καὶ ἓνα δεδομένον τόπον δεδομένην τινα ποσότητα ὕλης, καὶ ἐπομένως πᾶς τόπος ἤθελεν εἶσθαι κενὸς ἢ δὲν ἤθελεν ὑπάρχειν εἰς αὐτὸν ὕλη καμμία. Πρέπει λοιπὸν νὰ περιορισθῇ ἡ Ἀπαστική δύναμις διά τινος ἀντιθέτως ἐνεργοῦσης, τούτοις δὲ τῆς συνεκτικῆς. Εἰς τῆς ὕλης λοιπὸν τὴν γέννησιν εἶναι ἀναγκαῖαι δύο δυνάμεις ἀπαστική, καὶ συνεκτική, αἱ ὅποιαι περιορίζονται ἀμοιβαίως· διότι καὶ μὲ μόνην τὴν συνεκτικὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὕλη, ἐπειδὴ τὰ μέρη ταύτης, ὑποτασσόμενα εἰς μόνην τὴν συνεκτικὴν ἤθελεν πλησιάζειν πρὸς ἀλλήλα, ὥστε οὐ νὰ συμπίσωσιν εἰς ἓν μαθηματικὸν σημεῖον· καὶ ἐπομένως πάλιν ὁ τόπος ἤθελε μείνει κενός, χωρὶς ὕλην φηλουότι. Συνεκτικὴ λοιπὸν καὶ ἀπαστικὴ δύναμις ἀνήκουσιν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὕλης, καὶ σώματα ὑπάρχουσι διά τινος τῶν δυνάμεων τούτων ἰσορροπίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὕλη πληροῖ τὸν τόπον διὰ κινητικῶν δυνάμεων· αὗται δὲ ἐνεργοῦσι πανταχῶς καὶ συνεχῶς, καὶ δὲν ἀφίγουσι κενὰ χωρία, ὅπου δὲν ἐνεργοῦσι· διὰ τοῦτο πληροῖ τὸν τόπον ἡ ὕλη μὲ ἀδιάκοπον συνέχειαν, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ᾖναι διαιρετὴ, ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ τόπος· Ἀλλὰ μὴν ὁ τόπος εἶναι διαιρετὸς ἐπ' ἄπειρον (τούτέστιν δύναται τὰ μέρη του νὰ διακριθῶσιν ἐπ' ἄπειρον, ἂν ὅχι καὶ νὰ κινήθωσι, καὶ ἐπομένως ν' ἀποχωρισθῶσιν), πρέπει λοιπὸν καὶ ἡ ὕλη νὰ ᾖναι διαιρετὴ ἐπ' ἄπειρον, φηλουότι ὅσον καὶ ἂν συνεκτικὴ ἢ διαίρεσις τῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς ἀπλά μέρη.

Ἡ ὕλη πληροῖ τὸν τόπον διὰ τῶν δυνάμεων τῆς ἐντελῆς

και συνεχώς, δύναται ὁμως νὰ τὸν γεμίξη διαφόρως κατὰ τὴν διάφορον ἰσχὺν καὶ σχέσιν ἢ λόγον τούτου τῶν δυνάμεων. Μία ζυγαρία εἶναι ἐπίσης ἰσόρροπος, καὶ κόκκος, καὶ τὸ λανθόν κίτται εἰς ἐκατέραν τῶν πλασίγγων τῆς. Ἐδῶ ἐπιρρίζεται ἡ διάφορος πυκνότης τῆς ὕλης (α). ἀπὸ τοῦ διαφόρου λόγου ἢ σχέσιν τῶν ἀρχικῶν τούτων δυνάμεων ἐξηγεῖ ὁ Δυναμεολόγος — ὅχι βέβαια μὲ τρόπον ἀναπαυστικὸν καὶ πληροφορητικόν, κατὰ πάντα, τοῦλάχιστον ὁμως μὲ συνέπειαν ὅχι ἀτελεστέραν παρὰ ὁ Ἀτομολόγος — καὶ τὴν εἰδικὴν τῆς ὕλης διαφορὰν (β).

Ἐὰν δὲ παραβάλλωμεν καὶ τὰς δύο τῆς φύσεως θεωρίας (Ansichten), εὐρίσκομεν ὅτι ἡ τῶν Ἀτομολόγων διὰ τὴν ἐξηγήσῃ τὴν γένεσιν τῆς ὕλης προϋποθέτει τὴν ὕλην δι᾽ ἣν τί ἄλλο εἶναι τὰ μὲ συνεκτικὴν καὶ ἀπωστικὴν προκείμενατα ἄτομα; Ἐπειτα αἱ βάσεις τῆς σωματικῆς ταύτης φιλοσοφίας εἶναι, ἄτομα, κενὰ διαστήματα, τὸ ἀπολύτως ἀδιαχώρητον τῶν πρώτων (ἀτόμων), πλήρως τὸ τοποῦ διὰ μόνης ὑπάρξεως, ψιλαὶ κατὰ τὸ ἔκκοῦν ὑποθέσεις, αἵτινες χορηγοῦν εἰς τὴν φαντασίαν μέγα εἶδιον.

Ἡ δὲ τῶν Δυναμεολόγων, εἰς τὴν ὁποίαν πληρὴ τὸν τόπου τῆς ὕλης διὰ δυνάμεων, δὲν περιπλέκεται εἰς τοιαύτους κυκλικὰς παραλογισμοὺς, μένουσα κατὰ πάντα πρὸς ἑαυτὴν συμφωνοτέρα. Ἐὰν δὲ προσατεύεται ἀκόμη ἡ τῶν Ἀ-

(α) Ὁ ὄγκος τοῦ σώματος ὀνομάζεται ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἐπλήρει τῶν κινητικῶν τοῦ δυνάμεων. τὰ δὲ πέρατά του προσδιορίζουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἢ δὲ περιεχομένη εἰς τὸν ὄγκον τῆς ὕλης ποσότης. τὴν κίνησιν τοῦ ὁ δὲ λόγος τελευταῖον τῆς μάξης τινὸς σώματος πρὸς τὸν ὄγκον, τὴν πυκνότητά του.

(β) Ἡ Δυναμεολογία εὐρίσκει ἀνταλῆς ἀνεπτυγμένη εἰς „I. Kant's metaphysischen Anfangsgründen der Naturwissenschaft. Riga, 1786". Ἀλλ' ἐντρολογηθῇ καὶ αὕτη ποικίλως ἡ διδασκαλία. Οὕτως ἐνερμάζει, εἰ εἰπεῖν, ὁ Ὁρστέδς (Orsted) τὰς δύο ἀρχικὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἐξέλιξιν των εἰς τὴν καὶσιν ἐνέργειαν, βαρυτικὴν δυνάμιν (Brannkraft), καὶ δέχεται ὅτι πᾶσα μὲν μία εἶναι ἀκατακτῆ, αἱ δύο ὁμως ἐνεργεῖσιν εἰς ἀλλήλας συζυγικῶς. Orsted Ansicht der chemischen Naturgeschichte. Berlin 1812.

τομολόγων ἀπότινας Μαθηματικούς, ἔχει ὁμως καὶ ἡ Δυναμεολογικὴ τοὺς Χημικὰς βοηθοὺς, οἵτινες ἐξηγοῦσιν εὐκολώτερ' ὅλα τὰ παντάρμενα φαινόμενα εἰς τὴν Χημείαν μὲ ταύτην τὴν θεωρίαν. Ὁ Χημικὸς, φέρ' εἰπεῖν, βλέπει ὅτι τὰ μέρη δύο σωματίων διαλυομένων εὐρίσκονται ὅχι πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἐντὸς ἀλλήλων κείμενα. Συμβαίνει ἄρα χημικὴ τις διαχωρῆσις· ἀλλὰ τοῦτο κατανοεῖται μόνον τότε, εἰ ἡ ὕλη ἡμῶν διαιρετὴ, ἐμπορεῖ δὲ νὰ ᾔναι τοιαύτη, εἰ ἂν πλήρως τὸν τόπον τῆς συνεχῶς. τόπου δὲ συνεχῆς πλήρως δὲν δύναται νὰ γίνῃ διὰ ψιλῆς ὑπάρξεως, ἀλλ' ἀναγκασίως διὰ κινητικῶν δυνάμεων.

Ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν καὶ τὰ δύο συστήματα, εὐρίσκομεν ὅτι καὶ τὰ δύο μὲν ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν συνεκτικὴν καὶ ἀπωστικὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὸ τῶν Δυναμεολόγων διμελιεῖται ὅλον εἰς αὐτάς. Εἶναι λοιπὸν αἱ δύο αὗται δυνάμεις ἡ αὐτὴ ἡ ὕλη, ἡ τοῦλάχιστον οἱ οὐσιώδεις καὶ βάσιμοι χαμηλῆς τῆς.

Ἐκ τῶν τοῦ Buffon παρὰ Διονυσίου τοῦ ἐκ Ζαγορίου.

Περὶ τῶν ἐσθυσμένων Ἡφαιστείων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐσθυσμένων Ἡφαιστείων εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλῆτερος παρὰ ἐκείνων τῶν ἤδη ἐνεργεῖα καίοντων· ἢμποροῦμεν μάλιστα νὰ εἰπωμεν ἀποφαντικῶς ὅτι εἶναι πάμπολλα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἀποδείξω, εἰ ἂν ἀναφέρω μόνον ὅσα ἐπαρτήρησεν ὁ Κουδμλιν εἰς τὰ ὄρη Κορδιλιέρ, ὅσα ὁ Φρεσναὶ εἰς τὸν Ἀγίον Δομνίκον, ὅσα ἐπαρτήρηθισαν εἰς τὸ Ἰαπων καὶ εἰς ἄλλας ἀνατολικὰς καὶ μεσημερινὰς νήσους τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλοι σχεδὸν οἱ κατοικοῦμενοι τόποι ἀνετράπησαν καὶ ἀφανίσθησαν· διὰ νὰ μὴ μακρολογῶ ὁμως, δέλω ἀναφέρει μόνον ἐκεῖνα τῆς νήσου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βουρβῶν, τὰ ὅποια σοφοὶ περιηγηταὶ ἐπαρτήρησαν.

„Ὁ τόπος τῆς νήσου τῆς Γαλλίας (Isle de France) εἶ-

ναι γεμάτος, λέγει ὁ ἀββᾶς Κάιλλ, ἀπὸ ἄπειρον πλῆθος πτωρῶν μικρῶν καὶ μεγάλων, τῶν ὁποῖον τὸ χρῶμα εἶναι τρυφοειδὲς μελανόν, πάμπολλαι δὲ αὐτῶν εἶναι κατατετυπημέναι, περιέχουσι πολὺν σιδήρον, καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ὡσαύτως σκεπασμένη ἀπὸ μεταλλεῖα αὐτοῦ τοῦ μετάλλου· εὐρίσκονται ἔτι πολλαὶ κισσήρεις ἢ ἐλαφρόπετραι, λάβαι, βαθέα σπήλαια, καὶ ἄλλα σημεῖα φανερά Ἡφαιστίου σφαιμένων.

„Ἡ νῆσος τοῦ Βουρβῶν, λέγει ὁ αὐτός, ἂν καὶ πολὺ μεγαλιτέρα παρὰ τὴν νῆσον τῆς Γαλλίας, εἶναι ὅμως ἐν μένῳ ὅρος σχισμένον ἀνωθεν ἕως κάτω εἰς τρία διάφορα μέρη· ἡ κορυφή του εἶναι σύνδεσμος καὶ ἀκατοίκητος· τὰ δὲ πλάγια αὐτοῦ μέρη τὰ ἐκτενόμενα ἕως εἰς τὴν θάλασσαν γαργουῦνται παρὰ τῶν κατοίκων κατὰ τὰ δύο τριτημῆρια τοῦ γήρου, καὶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος εἶναι σκεπασμένον ἀπὸ λάβας Ἡφαιστίου, τὸ ὁποῖον καίεται ἡσύχως, μῆτε φαίνεται μάλιστα ὀλίγον καυσικόν, εἰμὴ τὸν καιρὸν τῶν βροχῶν...

„Ἡ νῆσος τῆς Ἀναλήψεως φαίνεται φανερά ὅτι καὶ ἔγινε καὶ ἐκὰν ἀπὸ Ἡφαιστίου· εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ γῆς ἐρυθρᾶν ὁμοίαν κεραμιδίων κοπανισμένων ἢ ἀργίλλης κικαυμένης... συνίσταται αὐτὴ ἡ νῆσος ἀπὸ πολλοῦς βουνού, ὅσους ἄλλων μὲν 100, ἄλλων δὲ 150 ὀργῶν, εἰς δὲ τὸ μεσημέρινοδυτικὸν μέρος ἔχει καὶ ὑψηλότερον ὡς 400 ὀργῶν... ὅς τις εἶναι δικόρυφος καὶ ἐπιμήκης, ἀλλ' οἱ ἄλλοι ὅλοι λήγουσιν εἰς σχῆμα κώνου ἐντελοῦς, καὶ σκεπασμένοι ἀπὸ γῆς ἐρυθρᾶν· τὸ ἔδαφος τῆς νήσου καὶ μέρος τῶν βουνῶν εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἀκείρους ἀποτόμους πέτρας καὶ κατετρυπημένας ἀπὸ ἀναριθμήτους τρύπας, ἀπὸ τιτανώδεις καὶ ἐλαφρὴς πέτρας, τῶν ὁποίων πάμπολλαι ὁμοιάζουσι σκωρίας σιδήρου, ἥτις ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς μεταλλουργοὺς, ἄλλαι δὲ εἶναι σκεπασμέναι ἀπὸ βερνίκι σποδόχροον καὶ ὑποπρασινίζον· εὐρίσκονται ἔτι καὶ πολλαὶ κισσήρεις ἢ ἐλαφρόπετραι“.

Ὁ περιήγητος Κόκκ λέγει ὅτι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου ὅσαίτι εἶδαν τὰς πέτρας κικαυμένας καθὼς ἐκείνας τῆς Μεδέρας, ὅτι εἰς ὅλας ἦσαν σημεῖα πυρὸς ἐναργέστατα, ὅτι τὰ αὐτὰ σημεῖα φαίνονται καὶ εἰς τὴν ἀργίλλον τῶν λόφων, καὶ ὅτι ἡμπορεῖται νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ νῆσος Ὅταιτι καὶ πολλαὶ ἄλλαι γειτνεύουσαι εἶναι λείψανα ἡπείρου, ἥτις κα-

τεθυσίθη ἀπὸ τὴν πυρσοκρότησιν ὑπογείου πυρὸς (α). Ὁ δὲ φιλιππος Καρτερὲτ λέγει ὅτι μία ἀπὸ τὰς νήσους de la Hei-ne-Charlotte κειμένη περὶ τὴν 11 μοῖραν καὶ 10 λεπτά τοῦ νοτίου πλάτους, ἔχει ὕψος μεγαλωτάτον, καὶ σχῆμα κωνικόν, εἰς δὲ τὴν κορυφὴν ἔχει κοίλωμα χονοειδὲς, ὅθεν ἐξέρχεται καπνὸς μόνον, ἀλλ' ὅχι καὶ φλόγες· ὅτι εἰς τὸ μεσημέρινον μέρος τῆς γῆς τῆς Νέας Βρετανίας εἶναι τρεῖς βουνοὶ, ἀπὸ ἑνα τῶν ὁποίων ἐξέρχεται πολὺς καπνὸς (β).

Εὐρίσκονται πολλοὶ βασάλται λίθοι (basaltes) εἰς τὴν νῆσον Βουρβῶν, τῆς ὁποίας τὸ Ἡφαιστίου, ἂν καὶ ἀπθηνές, ἀκόμη ὅμως ἐνεργεῖ· ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νῆσον τῆς Γαλλίας, ἔπου εἶναι ἐσθυσμένα ὅλα τὰ Ἡφαιστεια, καὶ εἰς τὴν Μαδαγασκάρ, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλα εἶναι σθυσμένα, καὶ ἄλλα εἰς ἐνέργειαν· ἀλλ' ἂν πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν μόνον διὰ τοὺς βασάλτας λίθους τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Εὐρώπην, εἶναι γνωστὸν ὅτι εὐρίσκονται πολλὴ ποσότης αὐτῶν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, Ἀγγλίαν, Αὐvergne, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἑλδα τῆς Σαξωνίας, εἰς τὸ ὅρος τῆς Μισνίας Κοττενερ, εἰς τὸ Μαριενβούργ, Weillbourg, Λαουτερβάχ, Βιλστέιν, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Hesse, Λουσατίας, Βοεμίας καὶ τ. λ. Αὐτοὶ οἱ βασάλται εἶναι αἱ πλέον εὐμορφοὶ λάβαι ἐξερασμένοι ἀπὸ Ἡφαιστεια, τὰ ὅποια εἶναι σθυσμένα εἰς ὅλας τὰς χώρας αὐτάς· ἀλλ' ἡμεῖς δέλομεν εὐχαρισθῆναι νὰ περιγράψωμεν ἐν συντόμῳ τὰ εἰς τὴν Γαλλίαν σθυσμένα Ἡφαιστεια.

„Τὰ ὄρη τοῦ Αὐvergne, λέγει ὁ κύριος Γουεττάρδ, ὅπου ἦσαν ποτε νομιζῶ Ἡφαιστεια, εἶναι τὸ Volvic δύο ὥρας ἀπὸ τοῦ Ῥιόμ, τὸ Puy-de-Dôme πλησίον τοῦ Κλερμόν, καὶ τὸ χρυσοῦν ὄρος (Mont d'Or). Ἀπὸ τὰς λάβας τοῦ Volvic ἔγιναν διάφοροι σιβάδες, ἐκ τῶν ὁποίων συνθέτονται καὶ μερικοὶ ὄγκοι ἐξαίσιου μεγέθους, καὶ τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται ὡς λιθοτομίας εἰς πόλεις ὅχι ὀλίγον ἀπεχούσας ἀπὸ τοῦ Volvic... Κατὰ πρῶτον εἶδα τὰς λάβας εἰς τοὺς Μώλους (Moulins),... ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασα εἰς τὸ Volvic, εἶδον φανερά ὅτι ὅλου σχεδὸν ἦσαν συνθεμένον ἀπὸ

(α) Voyage autour du monde par le capitaine Cook. tome II. p. 431.

(β) Voyage autour du monde par Philippe Cartier. tome I. p. 250.

διαφόρους ύψους ἐξερασμένους ἀπὸ Ἡφαιστεια. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι κανικόν, ἡ βάσις ἢ πρόποδες αὐτοῦ συνίσταται ἀπὸ ἀποτόμους πέτρας λίθου κοκκωτοῦ ὑπολευκού, ἡ χροματὶς τριανταφύλλου χλωμοῦ . . . τὰ λοιπὰ δὲ δὲν εἶναι ἄλλο ἐκ μὴ σωρὸς κισσήρειων ὑπερμελάνων ἢ ὑπερύδρων, ἐπιστρωμένων ἀτάκτως καὶ χωρὶς συνάφειαν . . . εἰς τὰ δύο τρίτα μέρια τοῦ βουνοῦ ἀπαντῶνται πέτραι μεγάλαι ἔχουσαι πανταχόθεν ὀξύτητας ἀκανονίσιους κοκκινομέλανοι ἢ ὑπομέλανες, σκληραὶ, καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσι τρύπας ὡς αἱ κισσήρεις. . . Πρὶν φθάσω εἰς τὴν κορυφὴν εἶδον κοίλωμα τιμὴν ὀργηῶν τὸ πλάτος σχήματος κανικοῦ καὶ χανοσιδοῦς. . . Τὸ ἀνατολικὸν καὶ ἀρκτικὸν μέρος τοῦ βουνοῦ ἰσυνίσταται ὡσαύτως ἀπὸ κισσήρεις. . . Αἱ πέτραι τοῦ Volvic ἀκολουθοῦσιν τὴν ἐγκλισιν τοῦ βουνοῦ, καὶ φαίνονται ὅτι ἐξακολουθοῦσιν εὐθὺς συνεχῶς καὶ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἔχουσι καιωνίαν μὲ ἐκείνας, αἱ ὑποταί φαίνονται εἰς τὰς χαράδρας ὀλίγον κατωτέρω τῆς κορυφῆς . . . εἶναι δὲ αἱ πέτραι αὐταὶ σποδὲ χροοί, καὶ σκληραὶ, ἂν καὶ σπογγώδεις καὶ γεμάται ἀπὸ τρύπας.

„Ὁ βουνὸς τοῦ Pay-de-Dôme εἶναι ὄγκος ὕψους, ὅπου φαίνονται ἀποτελέσματα φρικτὰ βιαιοτάτου πυρός . . . ἐκ τὰ μέρη, τὰ ὅποια δὲν εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ δάση, ὅν βλέπει κανεὶς ἄλλο εἰμὴ κισσήρεις, ὄγκους μεγάλους λίθας, καὶ ἐν εἶδος ἄμμου, ὅστις ἐγίνετο ἀπὸ σκωρίαν καὶ ἀπὸ κισσήρεις ἀναμεμιγμένους μὲ τέφρας. . . Εἰς αὐτοὺς τοὺς βουνούς εἶναι πολλαὶ κορυφαί, αἱ ὅποια ὅλαι ἔχουσι κοίλωμα χανοσιδές, ὅλον δὲ τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ ἑως εἰς τὸ Pay-de-Dôme, εἶναι γεμάτου ἀπὸ κισσήρεις, οἱ δὲ βουνί, εἰς τῶν ὁποίων τὰς κορυφὰς εἶναι κοίλωμα, εἶναι δέκα ἢ ὄντες εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν, καὶ διευθυνομένοι ἀπὸ τὸ βόρειον εἰς τὸ νότιον.

„Ἡ κορυφὴ τοῦ Χρυσοῦ βουνοῦ (Mont d'Or) συνίσταται ἀπὸ ἀπότομου πέτραν σποδόχροον ὄχι σερραῖν, καὶ ἐλαττωμένων ὀλίγον ἀπὸ ἐκείνης τοῦ Pay-de-Dôme · δὲν ἀπάντησα εἰς τοῦτον τὸν βουνὸν τόσον πολλὰ σημεῖα Ἡφαιστείου καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δύο, καὶ τὸ αἴτιον τούτου εἶναι ὅτι εὐκαί εἶναι πανταχοῦ πλέον σκεπασμένος ἀπὸ δάση καὶ φυτὰ παρὰ τοὺς ἄλλους δύο. . .

„Ἀλλ' ἡ ὀξύτης τοῦ Χρυσοῦ βουνοῦ εἶναι κῶνος ὁμοιος τοῦ Volvic καὶ τοῦ Pay-de-Dôme · κατ' ἀνατολὰς αὐτῆς τῆς ὀξύτης εἶναι ὁ βουνὸς du Cerucin, τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα εἶναι ὁμοίως κανικόν, ὄχι ὅμως τόσον ἀκριβές κανικόν ὡς τῶν εἰρημένων, φαίνεται μάλιστα ὅτι ἐδοκίμασε μεγαλητέρας μεταβολὰς, διότι ὅλα τὰ μέρη του εἶναι πλέον ἄτακτα, πλέον συντετριμμένα καὶ ἀνατετραμμένα · εἶναι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι εἰς ὅξυ λήγοντες βουνοὶ εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὄρους, ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς εἶναι ὑψηλότερος ὁ Χρυσὸς βουνός, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος εἶναι 509 ὀργηῶν, καὶ λήγει εἰς ὅξυ 15 ἢ 20 ποδῶν πανταχόθεν. . . Πολλοὶ βουνοὶ μεταξὺ τοῦ Tierz καὶ Σαιντ-Χαμῶντ ἔχουσι σχῆμα κανικόν, ἀπὸ τὸ ὅποῖον συμπεραίνει ὅτι ἐκαίοντο ποτε · ἂν καὶ δὲν ἤμουν εἰς τὸ Ποντ-νιζώλτ, ἐδεκαιοῖθην ἑμῶς ὅτι οἱ βουνοὶ αὐτοῦ τοῦ μέρους εἶναι Ἡφαιστεια σθεσμένα, διότι μὲ ἐξάλθισαν ἐκείθεν κομμάτια λάβας πολλὰ εὐδιάκριτα διὰ τὰς κίτρινας ζιγμάς καὶ μελανῆς, καὶ τὴν ἐλαώδη φύσιν των, τὸ ὅποῖον εἶναι χαρμηλὴ πέτρας Ἡφαιστείου βεβαιότατος.

„Ὁ αὐτὸς κύριος Τουετάρδ καὶ Φωίας ἠῦραν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥόνου καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ τόπου μεγάλωτα κομμάτια βασάλτου εἰς ζύλους . . . καὶ ἀπ' οὗ ἀνέβησαν εἰς τὸ Βισβαρὶς ἠῦραν εἰς κάποιον χεῖμαρον σωρὸν ἐξαίσιον ὕλων Ἡφαιστείου, τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦντες ἠῦραν ἐκὶ δυσκόλως τὴν πηγὴν αὐτῶν, δηλ. τὸ Ἡφαιστειον · εἶναι δὲ ὄρος ὑψηλόν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου φαίνονται οἱ κρατήρες ἔχοντες 80 ποδῶν διάμετρον · ἡ λάβα φαίνεται φανερά ὅτι ἔβρευσεν ἀπὸ αὐτοῦ εἰς ὄγκους μεγάλους εἰς διάστημα ὀκτώ ἢ δέκα χιλιάδων ὀργηῶν · εἰς μέρη τινα αὐτῇ ἡ ὕλη ἐπεσπαρεύθη ἐν ᾧ ἦτον διάπυρος, ἔπειτα δὲ ἀφ' οὗ ἐπάγασεν ἐσχίσθη εἰς ὅλον τὸ ὕψος τῆς, καὶ ἄφησεν εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα πλῆθος ζύλων ἀναρίθμητον 15 ἕως 30 ποδῶν τὸ ὕψος, καὶ 7 ἀντιχείρων τὴν διάμετρον.

„Ὅταν ὑπῆγα ἐπὶ σκοπῶ τοῦ νὰ περιδιαβάσω εἰς τὸ Μοντ-περιέ, λέγει ὁ κύριος Montet, χωρίον μίαν λέγων ἀπέχον ἀπὸ τὸ Μοντπελλιέ, εἶδον πλῆθος πετρῶν μελανῶν, διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος, καὶ αἱ ὅποια δὲν εἶχον τινα ἀναμεταξύτων συνάφειαν, καὶ παρατηρήσας αὐτάς εἶδον σημεῖα φανερά πυρός εἰς αὐτάς, ὅθεν δὲν ἐδυνήθην νὰ ἀμφιβόω

λω ὅτι εἶναι λάβα σκληροτάτη, ἡ ὕλη ἀναλελυμένη ἀπὸ ἡφαιστειοῦ σθυσμένον ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων· ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Μεντφεριέ ἔχει εἰς τὴν ἐπιφάνειάν του τοιαύτας πέτρας ἢ λάβας, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι κτισμένου καὶ τὸ χωρίον ἐν μέρει· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βλέπει κανεῖς εἰς αὐτὰς τὰς πέτρας τρύπας ἢ μικροὺς πόρους καὶ κοιλάσματα, τὸ ὁποῖον δεκνύει ὅτι ἔργιναν ἀπὸ ὕλην, ἣτις εἶχεν ἀναλυθῆ ἀπὸ τὸ πῦρ, ἀπὸ αὐτὴν τὴν λάβαν εὐρίσκεται εἰς ὅλα τὰ περίξ τοῦ Μοντφεριέ.

„Εἰς δὲ τὸ Πέζενας τὰ σθυσμένα Ἡφαιστεια εἶναι πάμπολλα, μεγάλη ἔκτασις τοῦ αὐτοῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ αὐτὰ, μάλιστα δὲ ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ἀγδι (τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι Ἡφαιστειοῦ σθυσμένον), ὥς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄγγου τῶν βουνῶν, ὅτινες ἄρχονται πέντε λέγας εἰς τὸ ἀρκτικὸν αὐτοῦ τοῦ ἀκροθαλασσίου, καὶ εἰς τὸ καταφερὲς τῶν ὁποίων ἢ ὀλίγον περαιτέρω κεῖνται τὰ χωρία Λιθραν, Περ, Φουτὲ, Νεφιέ, Γαξιάν, Φωγέρ· ἐὰν δὲ διατρέχητις ἀπὸ τῆς μεσημερίας πρὸς τὴν ἄρκτον θάλει ἰδῆ σχοινίου ἢ σειρὰ ἀξιοσημείωτον περιλαμβάνουσιν τὰ βουνά Σαιντ-Τιθερύ, Κώσσ, Βάλρος, Μοντρεδόν, Σαιν-Μάρθ, καὶ ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος τοῦ χωρίου Φουτὲς ἀρχεῖται μικρὸς καὶ πλατὺς ὄγκος, ὅστις λήγει εἰς τὸ μεσημερινοῦν πλεῖστον τοῦ Πρὲς, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποπερατοῦται διευθυνομένον ἀπὸ ἀνατολᾶς πρὸς δύσιν μεταξὺ τῶν χωρίων Καὶς καὶ Νίζας· ἐς αὐτὴν τοῦ τόπου τὴν ἔκτασιν βλέπει τοῦτο ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὅλος εἶναι ὄγκος μιᾶς λάβας, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποῖου φαίνεται καὶ ὁ κρατὴρ ἔχων διάμετρον 200 ποδῶν, μεταβλημένος ὅμως εἰς λίμνην, τὴν ὁποίαν ἐξήρανεν δι' αὐλὴν κίου (διώρυγος) σκαμμένου εἰς λάβαν σκληρὰν, ἣτις σκεπάζεται ἀπὸ σιβάδας ἢ μᾶλλον ἀπὸ κύματα συννεφῆ· εἰς αὐτὰ τὰ μέρη εὐρίσκεται λάβα καὶ κισσήρεις, ὅλη σχεδὸν ἡ πόλις Πέζενας εἶναι ερωμένη ἀπὸ λάβαν· ὁ ἀπὸτόμος δὲ τῆς Ἀγδης εἶναι ὡσαύτως λάβα σκληροτάτη, καὶ ὅλη αὐτὴ ἢ πόλις εἶναι κτισμένη καὶ ερωμένη ἀπὸ λάβαν, ἣτις εἶναι μελανωτάτη . . . ὅλος σχεδὸν ὁ τόπος τοῦ Γαξιάν, εἰς εἶναι καὶ ἡ περίφημος βούσις τοῦ πετρελαίου, περιέχει λάβας καὶ κισσήρεις, σποράδην.

„Εἰς τὸ Κώσσ τοῦ Βασάν καὶ Σαιν Τιθερύ εἶναι τὰ πολλοὶ βασάλται λίθοι, τῶν ὁποίων τὸ περισσώτερον μίξι

εἶναι πρίσματα ἐξάεδρα μήκους 10 ἢ 14 ποδῶν· εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου φαίνονται οἱ βασάλται εἶναι σημεῖα παλαιότητος Ἡφαιστείου πολὺ εὐδιάκριτα. Εἰς τὰ λουτρά τοῦ Βαλαρὸν φαίνονται ὡσαύτως σημεῖα Ἡφαιστείου σθυσμένου· εἰς εἰς δὲ τὰ Ἡφαιστεια, ὅσα ἐπαρτήρησα, εἶδα ὅτι αἱ ἐξεραιεῖσαι παρ' αὐτῶν πέτραι εἶναι διαφόρων μορφῶν, ἀλλὰ μὲν σθυσμέναι εἰς ἓνα ὄγκον σκληρόταται καὶ βαρύταται, ἀλλὰ δὲ χωρὶς συνάφειαν καὶ ὁμοίως βαρεῖται καὶ σκληραί.

„Ὁ κύριος Βιλλέ, μέλος τῆς ἐν Μαρσίλιᾳ ἀκαδημίας, μὲ ἐξεῖλε διὰ τὸ βασιλικὸν ταμεῖον μερικὰ δείγματα λάβας καὶ ἄλλων ὕλων, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν εἰς τὰ σθυσμένα τῆς Πρεβιγγίας Ἡφαιστεια, καὶ μὲ ἐγγράφεν ὅτι μίαν λέγαν μικρὰν ἀπὸ τὸ Τούλων φαίνονται σημεῖα Ἡφαιστείου παλαιού, ὅτι καταβάς εἰς τὴν χαράδραν, ἣτις κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας παλαιού Ἡφαιστείου τοῦ ἔργου Ollioules, ἰθαύμασεν ἰδὼν κρημνώδη τινα πέτραν, ἣτις εἶχε κατακυλισθῆ ἀπὸ τὰ ἓνα μέρη, καὶ ἡ ὁποία ἦτον ἀποσιτανωμένη, καὶ περιεῖχε διαφανῆ μέρη τέσπον εὐδιάκριτα, ὥς οὐδεμία ἀμφιβολία περὶ τῆς ὑπάρξεως Ἡφαιστειῶν σθυσμένων πρὸ πολλῶν αἰώνων.

Ὁ κύριος Valmont de Bomare ἐπαρτήρησεν εἰς τὰ πέριξ τῆς Κελνίας ἔχην πολλῶν Ἡφαιστειῶν σθυσμένων· καὶ ἠμπορῶν νὰ ἀναφέρω πολλὰ ἄλλα παραδείγματα, ἀπὸ τὰ ἐκείνα ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ σθυσμένα Ἡφαιστεια εἶναι ἴσως ἐκατονταπλάσια τῶν ἐνεργείᾳ ἤδη καιομένων· σημεῖα δὲ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο καταστάσεων εἶναι, καθὼς εἰς ὅλα τὰ ἄλλα τῆς φύσεως ἀποτελέσματα, καταστάσεις μέσαι καὶ βαθμοὶ διάφοροι. Παραδείγματος χάριν αἱ Σολφατάραι δὲν εἶναι μὴτε σθυσμένα Ἡφαιστεια, μὴτε ἐνεργεῖα καιόμενα, ἀλλὰ μετέχουσι καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτά. Κανεῖς ἀπὸ ὅσους ἐγὼ ἠξένηρον δὲν ἔκαμε τέσπον καλὴν αὐτῶν περιγραφὴν ὡς ὁ κύριος Jougesson de Bondaroy, καὶ ἰδοὺ ἀναφέρω τὰ ἀξιολογώτερα τῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων.

„Ἡ Σολφατάραι, ἣτις κεῖται πρὸς δύσιν καὶ ἀπέχει τέσσαρα μίλλια ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως, καὶ δύο μίλλια ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἶναι περικυκλωμένη πανταχόθεν ἀπὸ βουνά, καὶ διὰ τὴν φάσιν κανεῖς εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀναβῇ ὡς ἐν τέταρτον ὥρας· τὸ μεταξὺ τῶν βουνῶν ἐπίπεδον διήρημα ἔχει 1200 πόδας μήκος, καὶ 800 πλάτος, καὶ ὡς πρὸς τὰ βουνά

αὐτὸ εἶναι εἰς βάθος, δὲν εἶναι ὅμως τόσον χαμηλὰ, ὅσον τὸ πῶς ἀπὸ ἡπειρὸς περῶμεν διὰ τὴν ὑπάρχωμεν εἰς αὐτό· τὸ ἴδιον αὐτοῦ τοῦ ἐπιπέδου συνίσταται ἀπὸ ἄμμου λεπτότατον, λεῖον, καὶ κατάζηρον, ὅθεν δὲν γίνεται κἀνὲν φυτόν, τὸ χρῶμα τοῦ ἄμμου εἶναι ὀλίγον κίτρινον διὰ τὴν μεγάλην ποσότητα τοῦ θειαφίου, τὸ ὅποσον εἶναι ἐνωμένον μὲ αὐτόν· τὰ δὲ βουνά, τὰ ὅποια περικυκλῶνουν τὸ περισσώτερον μέρος τοῦ ἐπιπέδου αὐτοῦ, συνίστανται ἀπὸ ἀποτόμους πέτρας γυνῆς ἀπὸ γῆν καὶ φυτόν, μερικὰ ἀπὸ αὐτὰς εἶναι σχισμέναι, κινούμεναι κατὰ μέρη καὶ ἀποτιτανωμέναι, χωρὶς νὰ ἔχωσι κἀμμίαν συνάφειαν, μήτε τάξιν εἰς τὴν θέσιν των... ἢ ναι σκεπασμέναι ἀπὸ περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον θειάφι, τὸ ὅποσον ἐξαίρεται (ἢ μετεωρίζεται, *se sublime*) εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ, καὶ εἰς ἐκείνῳ τοῦ ἐπιπέδου, τὸ ὅποσον εἶναι σιμά.

Ἄλλ' εἰς τὸ ἀντικείμενον μέρος ἢ γῆ εἶναι καλλιτέρα... ὅθεν μήτε φαίνονται τοιαῦται κἀμμοί, περὶ τῶν ὁποίων λέγομεν ὁμιλίῃ ἐξῆς, καὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται πολλὰ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐπεριγράψαμεν. Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἑδάφους τοῦ ἐπιπέδου φαίνονται τρύπαι, θυρίδες ἢ ζώμια, ἀπὸ ὅπου ἐκβαίνει καπνὸς θερμὸς, τόσον, ὥστε δὲν ἦδελεν ὑποφῆν καὶ εἰς νὰ προσφέρῃ τὴν χεῖρα εἰς αὐτόν, δὲν εἶναι ὅμως ἡ θερμότης τοση, ὥστε νὰ ἀνάψῃ χαρτί... Εἰς τὰ γειτονεύοντα αὐτῶν μέρη ἢ θερμότης εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὴν αἰσθάνεται καὶ εἰς διὰ μέσου τῶν ὑποδημάτων, καὶ ἐξατμίζεται ἐκείθεν ἀναθυμιάσις θειαρῶδης καὶ ἀηδῆς... Ἄν ἐμπήξῃς εἰς τὸ ἴδιον ξύλον μυτερὸν, ἐξέρχεται εὐθὺς ἀναθυμιάσις, καπνὸς ὅμοιος ἐκείνου, ὅστις ἐξέρχεται ἀπὸ τὰς αὐτοφύεις σχισμῶν...

Ἄπὸ τὰ ζώμια μετεωρίζεται ὀλίγον θειάφι καὶ αἰς τὸ λεγόμενον ἀμμωνιακόν, τὸ ὅποσον ἔχει ὅλους τοὺς χαρκτηρισμοὺς... Εἰς πολλὰς πέτρας κειμένας ὀλόγουρτης Σολφατῆρας εὐρίσκονται νηματα (filais) ζυπτηρίαις, ἡτὶς ἐπὶ φύσιν... τέλος πάντων ἐξάγουσιν ἀκόμῃ ἕως τοῦ νῦν ἀπὸ τὴν Σολφατῆραν θειάφιον (a)... τὸ ὅποσον περιέχεται

(a) Διὰ τοῦτο ὀνομάσθη καὶ Σολφατῆρα, διότι Solfo εἰς τὴν Ἰταλίαν γλῶσσαν λέγεται τὸ θειάφι.

εἰς πέτρας τειροχρόους, σιγμένας μὲ σιγμάτα λαμπρά, τὰ ὅποια δεικνύουσιν ὅτι εἶναι θειαφίου κρυσταλλωμένου μετὰ τῶν πετρῶν, καὶ αὐταὶ αἱ πέτραι περιέχουσιν ἐνίοτε καὶ ζυπτηρίαν· ἀνκυπήσῃ δὲ κανεὶς μὲ τὸν πόδα εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐπιπέδου, θέλει αἰσθάνεσθαι εὐκόλως ὅτι εἶναι κενόν κάτω εἰς τὰ ἐνδότερα.

Ἄν διαπεράσῃς τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ, ὅπου φαίνονται αἱ περισσώτεραι κἀμμοί, καὶ καταβῇς ἀπὸ αὐτό, θέλεις εὖρεθαι λάσας, πέτρας κισσήρεις, ἀφρούς Ἡφαιστείου, καὶ τ. λ. τέλος πάντων ἔλα ὅσα εὐρίσκομεν ὀλόγουρτα τοῦ Βεζουβίου, τὸ ὅποσον εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἡ Σολφατῆρα ἦτον ποτε κρατὴρ Ἡφαιστείου.

Τὸ ἑδάφος δὲ αὐτὸ τῆς Σολφατῆρας μετέβαλε πολλὰς μορφαί, καὶ ἡμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι θέλει λάσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλας διαφύρους τῆς νῦν. αὐτὸς δὲ ὁ τύπος ὑποσκάπτεται καὶ ἡμέραν (ἀφ' ἑαυτοῦ), καὶ εἰναι τὴν σήμερον θέλος, ὅστις σκεπάζει ἄδυσσον, καὶ ἂν αὐτὶς ὁ θέλος ἔκπτεν, εἶναι πιθανόν ὅτι ἦδελε γεμισθῇ ἀπὸ νερόν, καὶ ἦδελε γένῃ λίμνη.

Ὁ κύριος Jougeroux de Bondaroy ἐπαρτήρησε καὶ ἄλλας Σολφατῆρας εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἰταλίας. Ὑπὸ γὰρ, λέγει, ἕως εἰς τὴν πηγὴν τοῦ θυμακίου, τὸ ὅποσον περὶ μεταξὺ Ρώμης καὶ Τιβόλι, τοῦ ὁποίου τὸ νερὸν ἐκπέμπει δισμὴν ἡπείρος θειαφίου, καὶ ἀπὸ τὸ ὅποσον γίνονται δύο μικραὶ λίμναι 40 ὀργυῶν ἔχουσαι πλάτος· ἡ μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο λίμνας ἔχει εἰς μέρη 35 ἢ 40 ὀργυῶν βάθος (70 ou des brasses)· εἰς αὐτὰ τὰ νερά φαίνονται πολλὰ μικρὰ νησίδα ἐπιπολάζοντα, τὰ ὅποια ἐνίοτε μεταβάλλουσι τίπον, καὶ τὰ ὅποια ἐγίναν ἀπὸ φυτὰ μεταβληθέντα εἰς εἶδος τέρδας (tourbe), εἰς τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκουσι λαθὴν τὰ νερά, ἂν καὶ διαφωτικά (corrosives).

Ἡ θερμότης αὐτῶν τῶν νερῶν ἦτον 20 βαθμῶν, ἐν ᾧ ἡ θερμότης ἔξω εἰς τὸν ἐλεύθερον αἶρα ἦτον βαθμῶν 18, ὅθεν ἡ θερμότης αὐτῶν εἶναι πολλὰ ἀσθενής, ἐκπέμπεται δὲ ἀπὸ αὐτὰ ὁσμὴ πολλὰ ἀηδῆς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀναθυμιάσις μεταβάλλει τὸ χρῶμα τῶν φυτῶν καὶ τοῦ χαλκοῦ (a).

(a) Memoire de l'Academie des Sciences, année 1770. pag. 1—7.

„ Ἡ Σελφωτάρα τοῦ Viterbe, λέγει ὁ κύριος Μάτζια, ἔχει ζόμια πυκνὰ εἰς κάθε διάστημα τριῶν, ἢ τεσσάρων ποδῶν, τὰ νερά της βράζουσιν, ἐκπέμπουσιν ὁσμὴν ἡπατος δερμίου, καὶ ἀπολιθώνουσι τὰ αὐλάκια τῶν ὡς ἐκείνα τοῦ Τιερίλι, ἢ δερμότητος τῶν εἶναι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ βράζοντος νεροῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ μικροτέρα· αἱ δὲ αἱ τοῦ καπνοῦ, αἱ πεῖται ἐνίοτε ὑφώνονται, δεικνύουσι μεγαλητέραν δερμότητα, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο τὸ ἔδαφος τοῦ ἐπιπέδου ἔχει τὰ αὐτὰ φυτὰ, τὰ ὅποια φύονται εἰς τὴν πυθμένα τῶν λιμνῶν καὶ ἐλῶν· αὐτὰ δὲ τὰ νερά κάμνουν χαλκανθόν εἰς τὰς σιδηρίας γαίας (ferrugineux).

„ Εἰς πολλὰ βουνὰ τῶν Ἀπεννίνων, καὶ μάλιστα εἰς ἐκεῖνα μεταξὺ τῆς Βονωνίας καὶ Φλωρεντίας, εὐρίσκεται πῦρ, ὃ ἀπλῶς ἀναθυμιάσεις, αἱ ὅποια ἀνάπτονται ὅταν πλησιῇ φλόγα εἰς αὐτὰς· εἰς δὲ τὸ βουνὸν Ceneda εὐρίσκεται πῦρ εἰς διάφορα μέρη αὐτοῦ, καὶ σώζονται ἀκόμη τέσσαρις ζόμια, ὅθεν ἐξέρχονται φλόγες, καὶ ἐνὸς αὐτῶν τῶν σημείων τὰ περίξ ἐξέχουσιν εἰς σχῆμα κύκλου· ἡ γῆ ἐκεῖ φαίνεται κεκαυμένη, καὶ αἱ πέτραι εἶναι πλέον μελαναί, ἐξέρχεται δὲ φλόξ κυανῇ, καθαρῇ, εἰς ὕψος τριῶν ἢ τεσσάρων ποδῶν, ἔξω δὲ τοῦ κύκλου αὐτοῦ δὲν φαίνεται πῦρ, ὃ καὶ εἰς πλέον τῶν 60 ποδῶν διάστημα αἰσθάνεται κανεὶς τὸ ἰδίον φος δερμίν.

„ Πλησίον τοῦ πυρὸς εἶναι κάποια σχισμὴ, ὅπου ἀκούεται ἥχος ὡς ἀνέμου, ἔξισ περὶ εἰς τόπον ὑπόγειον, καὶ σμὰ τοῦ τόπου αὐτοῦ εἶναι δύο βρύσεις νεροῦ δερμοῦ· αἱ τὸς δὲ ὁ τόπος μὴτε ἐξέχει, μὴτε εἰσέχει, καὶ σμὰ τῆς ἐξίας τοῦ πυρὸς δὲν φαίνεται καμμία πέτρα ἀπὸ ἐκείνης τῆς Ἡφαιστειῶν, μὴτε ἄλλο τι σημεῖον τοῦ ὅτι ἐγίνοντο ἐξήλξεις ποτε, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο οἱ πλησίον γηλόφοι ἔχουσιν ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὅτι παρήχθησαν, ἢ τουλάχιστον μετέβληθησαν ἀπὸ Ἡφαιστεια· κατὰ δὲ τὸ 1767 ἔτος ἐγίναν καὶ σεισμοὶ εἰς τὰ περίξ χωρὶς νὰ φανῇ μεταβολὴ εἰς τὸ πῦρ, ἢ αὐξήσις καὶ ἐλάττωσις τοῦ καπνοῦ.

„ Δέκα περίπου λέγας ἀπὸ τὴν Μόδενα εἰς τὸ ὄρημα ζόμενον Barigazzo εἶναι ἀκόμη πέντε ἢ ἑξ ζόμια, ὅπου φαίνονται φλόγες κατὰ καιροὺς, αἱ ὅποια σβύνονται ἀπὸ ἡμῶν σφιδρόν, ἐπὶ δὲ καὶ ἀναθυμιάσεις, αἱ ὅποια ἀνάπτονται

μῖνον ὅταν πλησιάζῃ σῶμα καιόμενον εἰς αὐτὰς (α). Ἄλλ' ὅν καὶ σώζονται λείψανα παλαιῶν σβυσμένων Ἡφαιστειῶν, τὸ εἰς διάφορα μέρη φαινόμενον πῦρ δὲν πρέπει νὰ νομίζεται ὡς νέα ἢ ἡδη γινόμενα Ἡφαιστεια.

„ Τὰ δερμά νερά καθὼς καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ πετρελαίου, καὶ τῶν ἄλλων ἀσφάλτων καὶ γυαιωδῶν ἐλαίων πρέπει νὰ νομίζονται ὡς ἄλλος βαθμὸς μεταξὺ τῶν σβυσμένων καὶ τῶν ἐνεργεία καιομένων Ἡφαιστειῶν· ὅταν τὸ ὑπόγειον πῦρ εἶναι σμὰ λιθανθράκων, προξενεῖ κατασπλαγχνὸν εἰς αὐτοὺς, καὶ αὐτὰ εἶναι τῶν περισσotέρων τῆς ἀσφάλτου πηγῶν ἢ ἀρχή· προξενεῖ ὡσαύτως τὴν δερμότητα τῶν δερμῶν νερῶν, τὰ ἐκεῖνα βέβυσιν εἰς τὰ περίξ, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὑπόγειον πῦρ καίεται ἡσυχῶς τὴν σήμερον, καὶ διακρίνομεν τὰς παλαιὰς αὐτοῦ πυρσοκροτήσεις καὶ ἐξερεύξεις ἀπὸ τὰς ὕλας, αἱ ἱπταί ποτε ὑπ' αὐτοῦ ἀπεσπινδενίσθησαν· ἔπαυσε δὲ ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργῇ ὅταν ἀπεμακρύνῃ ἡ θάλασσα, καὶ δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ φοβούμεθα τὴν ἐπανέλευσιν ἐκείνων τῶν ἐλθρίων πυρσοκροτήσεων, διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ θάλασσα ἐξακολουθεῖ μᾶλλον νὰ ἀναχωρῇ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται.

Ἡ λάβα δὲ ἡ ἐκρέουσα ἀπὸ τὴν ὑπώρειαν τῶν ἐξοχῶν (λόφων), αἱ ὅποια γίνονται ἀπὸ τὰς ὕλας τὰς ἐξεραμένους ἀπὸ τὸ Ἡφαιστειον, εἶναι εἶδος ὑαλίου ἀναλυμένου μὴ καθαροῦ, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἰσώδης καὶ γλοιώδης ὕλη δὲν εἶναι ἐντελὴς ἀλλ' ἐξ ἡμισείας βευσή· ὅθεν οἱ χεῖμαροι αὐτῆς τῆς ὑελοδους ὕλης βέβυσιν βραδέως καὶ οὐχὶ ὡς οἱ χεῖμαροι τοῦ νεροῦ, ἀλλὰ μὲ ὅλον τοῦτο ἐκτείνονται ἐνίοτε εἰς μεγάλα διαστήματα· εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς χεῖμαρους τοῦ πυρὸς εἶναι μία κίνησις περισσότερον παρὰ εἰς χεῖμαρους τοῦ νεροῦ, αὐτὴ ἡ κίνησις σπεύδει νὰ ὑψώσῃ ὅλον τὸν ἐκρέοντα ὄγκον, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκτατικὴν δύναμιν (expansivè) τῆς δερμότητος εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ διαπύρου χειμάρου, καὶ ἀφ' οὗ παγώσῃ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ ἐπιφάνεια ψυχραινομένη, τὸ βευσὸν πῦρ ἐξακολουθεῖ νὰ βεῖ ὑποκάτω, ἐπειδὴ ἡ ἐνεργεια τῆς δερμότητος γίνεται πανταχόθεν, τὸ πῦρ ὅπου ζητεῖ νὰ

(α) Ἐν τοιαύτῳ εἶναι καὶ αἱ τὴν κόμην τῆς Οὐγγροδλαχίας ὀνομαζομένην Τηγοζέουλου.

φύγη υφώνει τα ανώτερα σφρα (σκληρυνθέντα ήδη) μέρη, και πολλάκις τα βιάζει να υφώνωνται κατά κορυφήν εις τα άνω, και από τουτο προήλθον οι μεγάλοι εκείνοι όγκοι της λάδας οι εις είδος αποτόμων πετρών, τους οποίους βλέπουμε εις τον όρμον όλων σχεδόν των χειμάρων, όπου ή κλίσις του τόπου δεν είναι πολλά καταφερής. Διά την έσωτερικήν της θερμότητα ή λάδα κάμνει πολλάκις πυρσοκροτήσεις, ανοίγεται ή επιφανεία της, και ή ρευστή ύλη πηδᾷ έξω από τα ενδότερα, και ούτω κάμνει εκείνους τους όγκους, όστις, φαίνονται επάνω εις των χειμάρων την επιφανείαν. Ο άβυσσος Τορρέ είναι ο πρώτος, υμίζω, όστις επαρατήρησεν εις τάς λάδας αυτήν την έσωτερικήν κίνησιν, ήτις είναι τόσο πλεονεξία, όσον περισσότερον πάχος έχουσιν αυτάι αι λάδαι, και ή κλίσις του τόπου είναι ολιγοτέρας καταφερής, τούτο είναι υποτέλεισμα γενικόν και κοινόν εις όλας τάς άναλυθείσας κατά του πυρός, και του όποιου εμπροσθεν να δώσωμεν παραδείγματα, τα όποια καθείς δύναται να ίδῃ εις τάς χειροπιδιήτους μεταλλικάς καμίνους μας (α).

„Αλλ' όταν, άφ' ου εκρεύσῃ ή λάδα από το φονόν, και διατρέξῃ τάς πεδιάδας φύσις εις τον αϊγιαλόν, ο όρμος της εύθους έμποδίζεται, ο χείμαρος του πυρός ήμῶς ως ισχυρός έχθρός, και κάμνει να ύπισυεδορμήσωσι τα κύματα, αλλά το νερόν δια τον άπειρον όγκόν του, διά την ψυχράν του αντίστασιν, και διά την δύναμιν όπου έχει εις το να σβύνῃ το πῦρ, σκληρύνει εις όλίγας σιγμάς την ύλην του χημάρου, όθεν δεν δύναται πλέον αυτή να προχωρήσῃ περαιτέρω, αλλ' υφώνεται, επιπέτονται εις αυτήν άλλαι σκέλαι, και γίνεται ούτω τοίχος πρὸς κάλυτον, από το ύψος του όποιου ο χείμαρος της λάδας πίπτει τότε κατά κάλυτον, και προσαρμόζεται εις τον πρότερον πυρ' αυτού γενίμῃ τοίχον· από αυτήν λοιπόν την πτώσιν και την ψύχραν της διαπύρου ύλης γίνονται τα πρίσματα του βασάλτου λίθου, και οι ένυαρθροί κύλοι των (β). Αυτά τα πρίσματα ή

(α) Ο κύριος Buffon αναφέρει ουσιαστικά διαξοδικώς όσα παρατηρούται εις τον σιδηρον τον αναλυόμενον εις τάς καμίνους τάς τεχνητάς· έπὶν γινώσκω τα αυτά φαινόμενα· αλλ' ως μη πῶντη άναγκαία τα περιετρεμέν.

(β) Δεν εξετάζω, λέγει ο κύριος Buffon, την άρχην της μέσης ή

ως επί το πλείον πεντάεδρα (ή cinq faces), εξαέδρα, ή επτάεδρα, ενίοτε δέ και τετράεδρα ή τριεδρα, καθώς και οκτάεδρα ή εννεάεδρα· οι κύλοι των γίνονται από την κατά κάλυτον πτώσιν της λάδας εις τα θαλάσσια κύματα, είτε από ύψηλούς κρημνούς του αϊγιαλου γίνεται ή πτώσις αυτή, είτε και αυτή ή ίδια παράγει τον πρὸς κάλυτον υφωμένον τοίχον, από τον όποιον πίπτει έπειτα· είτε ούτως, είτε άλλως γίνεται, το ψύχος και ή ύγρότης του νερού δέχονται αυτήν την ύλην διάπυρον, και σκληρύνουσι την επιφανείαν της εύθους όταν πέσῃ εις την θαλάσσαν, οι κρουνοί δέ, ίνα είπω ούτως, του χημάρου της λάδας, όστινες πίπτουσι, προσαρμόζονται ο εις σιμά του άλλου, και έπειδή ή έσωτερική θερμότης σπεύδει να τους εκτείνῃ, γίνεται άμοιβαία εις άλλήλους αντίστασις, και συμβαίνει τότε το αυτό, το όποϊόν ή εις την έξόγκωσιν των πίσων ή βασινθίων, ή μάλλον εις τα κυλινδρικά όσπρια, τα όποια ήθελον σενοχωρηθῇ μέσα εις άγγεϊόν γεμάτων από νερόν, και το όποϊον ήθελε βράζῃ εις το πῦρ, διάτι καθέν από αυτά τα όσπρια ήθελε γένῃ έξάγωνον από την άμοιβαίαν αντίστασιν, παρομοίως και πᾶς κρουνός της λάδας γίνεται πολυέδρος διά την άμοιβαίαν αντίστασιν εν ᾧ ή διαμότης σπεύδει να τους εκτείνῃ· και όταν μὲν ή αντίστασις των πέριξ κρουονών είναι πλέον δυνατή παρά την έκτατικήν δύναμιν του περικυκλωμένου, τότε αντί να γένῃ έξάγωνον, γίνεται τριεδρον, τετράεδρον ή πεντάεδρον· αν εξ ίναντίας ή έκτατική δύναμις του περικυκλωμένου είναι πλέον δυνατή παρά την αντίστασιν της περικυκλούσης ύλης, τότε γίνεται επτάεδρον, οκτάεδρον, και τουτο εις όλον το μήκος, ή μάλλον το κατά κάλυτον ύψος του.

Αι δέ πλάγιαί ένυαρθροίς αυτών των πρισματικών γίνονται από αΐτιον άκόμη άπλούστερον, διότι έπειδή οι κρουνοί της λάδας δεν πίπτουσι αίς από ύδρορρέαν συνεχώς, μήτε εις ίσους όγκους, εύθους όπου γένῃ διακοπή εις την πτώσιν της ύλης, ο εξ ήμισείας σκληρυνθείς εις την επιφανείαν κύ-

salis, το όποϊον ο σοφός Demareet νομίζει ότι εδόθη από τους παλαιούς εις δύο διάφορα είδη πετρών· εγώ όμως εδώ περί του βασάλτου της λάδας, εις έχει είδος κύλων πρισματικών.

λος καρμπυλώνεται υπό τὸ βάρος τῆς ὕλης, ἣτις ἐπιπίπτει μετ' ἐλίου εἰς αὐτὸν, καὶ ἡ ἐπεμὴ προσαρμυζομένη ὡς βενζή λαμβάνει σχῆμα κυρτὸν κάτωθεν· οὕτω λοιπὸν γίνονται αἱ ἐναρρωσεις εἰς τοὺς περισσοτέρους πρισματικούς κύλους, τοὺς ἰσχυροτέρους ἀπαντῶμεν εἰς τὰ περίξ των πυριπνύων βουινῶν· ἀλλ' ὅταν ἡ λάμπα πίπτῃ εἰς τὸ νερὸν συνεχῶς καὶ ἐμάλως, τότε καὶ ὁ κύλος τοῦ βασάλτου εἶναι ὡσαύτως συνεχῆς καὶ χωρὶς ἄρθρα εἰς ὅλον τὸ ὕψος του.

Annales du Magnétisme animal à Paris, chez J. G. Denli,
imprimeur Libraire, rue du pont de Lodi. No. 3. *)

Περὶ τοῦ Δαιμονίου τοῦ Σωκράτους, καὶ ἄλλων περιφ
μων ἀνδρῶν --- Διατριβὴ κοινωπνηθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἑταιρ.
τοῦ Μαγν. εἰς Παρί.

Ὁ Σωκράτης ἐπίσευε φανερά, ὅτι ἀκούει ἐσωτερικὴν τι
νὰ φωνήν, ἀναγγέλλουσιν εἰς αὐτὸν τί πρέπει ν' ἀποφύγῃ
καὶ προὔποδεικνύουσιν ὅσα ἐμελλαν μεταταῦτα ν' ἀκολου
θήσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἐπανελήφθησαν συ-

(*) Ἡ κατὰ τὸ 1815 ἔτις εἰς Παρισίους συζηθεῖσα γυνὴ τοῦ Ζ. Μ.
ἐταιρεία (Société du Magnétisme) προεδρεύοντος τοῦ Μαρκέζου Puységur
ἀπεύδει μὲν μόνον ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν καὶ ὁκτασιν αὐτοῦ τοῦ μαγν.
καλοῦ, καθὼς γίνεται δὴλον ἀπὸ τῶν περιοδικῶς ἐκδοτῶν φανερὰ χρησι
μων, τῶν ὁποίων καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔλαβον νὰ ἀναφύωσιν εἰς τὴν
αὐτὴν ἤδη ἐκδομένην Ἀρχαίαν τοῦ Ζ. Μ. ἐν συνύψει ταύτης διαφόροις ἐκ
ρίεργους τόποις κατὰ Κεράλια, Σελδία, κτλ. διαδοχικῶς καὶ ἐντέλει
ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐμφανισμοῦ των. Τηρόντι μάλιστα αὐτῶν συναπαντῶν
πολλὰ πολλὰ τῆς ἐξηγητικῆς Ἑταιρείας μελῶν Δασκρθεῖ Φιλολογικῇ, καὶ
Θεραιπειῶν διαφόρων περιγραφῇ, αἱ ὁποῖαι κινῶσι τὴν περίεργον καὶ τὴν
θαυμασμὸν εἰς ἄκραν βαθμὸν. Τοιαύτας τινας (τοὐλάχιστον τὰς πλέον ἁπλ.
λόγου;) μ' ἐφάνη καλὸν καὶ αὐθις εὐκαίρως νὰ κοινοποιῶν διὰ τοῦ Α. Ἐρ.
εἰς ἐκεῖνους, ὅσων τὰ ὅσα καθαρὰ θέντα συνεθεῖσαν πλέον ν' ἀκούσῃ δὲ
μῶσις ἀποτελεσμάτων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀληθῆ πράγματα, καὶ διὰ τῆς

ἐχῶς ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Σωκράτους, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ζ. Μ.
ταῦτα ὁμοίως παράγει, διὰ τοῦτο εἶναι πολλὰ περίεργον νὰ
ἐξετάσωμεν τί σημαίνει αὕτη ἡ ἐσωτερικὴ φωνή, τοῦτο τὸ
δαιμόνιον· εἰν ταῦτα εἰς ὑπὲρ φύσιν αἰτίας ζηρῖζανται, ἢ
ἦναι μόνον γινόμενα τῆς φαντασίας, ἢ τινὸς σχεδὸν ἐκουσίας
ὑπνοδατικῆς καταστάσεως.

Καλλιώτερον ἄλλως δὲν ἐμποροῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν
τὸ φαινόμενον αὐτὸ, παρὰ λέγοντες ὅτι εἶναι τῆς ἐφ' ἑαυ
τὴν ἐνεργούσης καὶ ἀντενεργούσης φαντασίας ἀποτέλεσμα,
τὸ ὅποσον συναπαντᾶται ὁμοίως εἰς τινὰς τοῦ ἐγκερᾶλου ἀλ
λοιώσεις καὶ εἰς τὴν ὑπνοδασίαν *), καὶ χρησιμεύει πολλὰ
μὲν ὡς ἔχημα καὶ ὄργανον εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ ἀνθρώ
που καὶ ἐν ἐξυφωμένη αὐτοῦ καταστάσει ἀναπτυσσομένην
δύναμιν τοῦ νὰ προσλέπῃ καὶ προλέγῃ τὸ μέλλον.

Ὅτι ὁ Σωκράτης ἤκουε μίαν μόνον φωνήν, καὶ ταύτην
εἰς ζῆνον ἐν ἀνέφερον, ὀνομάζων αὐτὸ Δαιμόνιον, περὶ τοῦ
του αἱ μαρτυρίαι τῶν Ἀρχαίων, τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Πλά
τωνος, μᾶς πληροφροῦσιν ἱκανώτατα. Ἀξιοσημείωτον εἶναι,
καὶ πρέπει μόνον μετὰ τὴν ζωικομαγνητικὴν ἐνέργειαν νὰ συγ
κρίῃ τὸ εἰς τὸν Θεάγην τοῦ Πλάτωνος εὐρισκόμενον χωρίον,
ὅπου ὁ Σωκράτης διηγεῖται, ὅτι, εἰν τις μ' αὐτὸν ἦναι χρεῖα
νὰ γνωρισθῇ (οἰκειαθῇ) πλησίον, ἢ ὄχι, τοῦτο ἐξαρτᾶ
ται ἀπὸ μόνον τὸ Δαιμόνιον του, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἀναφέρει
τὸν Λυσίμαχον βεβαιόνοντα, ὅτι ἐμάνθανεν ἀπὸ τὸν Σωκρά
την τότε μόνον τί, ὅποταν εὐρίσκετο εἰς τὸν αὐτὸν κοιτᾶνα
μαζύ του, καὶ μάλιστα ὅταν ἐκάθετο πλησίον του, καὶ εἶχεν
(ὁ Σωκρ.) προσηλωμένα τὰ ὄμματά του εἰς αὐτόν.

Ὁ Πλούταρχος παραβάλλει ἐξαιρετὰ τοῦτο τὸ δαιμόνιον
τοῦ Σωκράτους μετὰ τὴν παρὰ τῷ Ὀμήρῳ τὸν Ὀδυσσεῖα ὁδη-

ἰστικὸν μόνον ἢ κατὰ τὸν τόπον τῆς τῶν Ἀρχαίων Μυσηρῶν εἰσόδου ἐπι
γὰρ πάλαι ποτὲ ἔλεγον, ἀποκαλούσα ταύτην βοήλουν.

«φθέρζομαι εἰς Θέμις ἐστὶ, χεῖρας δ' ἐπίθεσθαι βοήλουν»

Ἀν. Πολυζ. ἐκδ.

(*) Περὶ τῆς σημασίας, καθ' ἣν ὄντα ὅσα ἐκλαμβάνονται ἢ λέγῃς ὑπνο
δασίαν (Somnambulismus), ἴδε τὴν εἰς τὸ 9 Τετρ. Σελ. 187 τοῦ Α. Γρ.
τηρείσθαι μου. (ὁ Μιτ.)

γοῦσαν (διοικοῦσαν) Ἀθηνῶν. Ὡσαύτως περιέρχον εἶναι τὸ παρ' αὐτοῦ διηγούμενον περὶ τοῦ δράματος τοῦ Τιμαρχοῦ εἰς τὸν Ἀδην τοῦ Τροφωίου· Οὗτος καταβὰς εἰς τὸν Ἀδην διὰ τὴν ἐρώτησιν τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαιμονίου τοῦ Σωκράτους, ἔλαβεν ἀπάντησιν εἰς τὸ σκότος κτύπον τινα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ πεισὼν εὐθὺς εἰς τὴν πρώτην εἰσόδον ἐνόμισεν ὅτι ἡ κρυφαλή του ἦνοιξε, ἡ ψυχὴ του τὸ σῶμα ἔχασε, καὶ ὅτι τέλος κατήντησεν εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Περσεφόνης, ὅπου Πνεῦμα τι τὸν ἐπληροφόρησε περὶ τῶν σχέσεων τῶν ψυχῶν πρὸς τὸ δαιμόνιον αὐτῶν. Τὸ εἰς τὸ γήινον σῶμα βεθυθισμένον μέρος τῆς ψυχῆς καλεῖται καθεαυτὸ ψυχὴ, τὸ δὲ ἐκτὸς αὐτοῦ περισκόμμενον εὐγενέστερον καὶ ἐλευθερότερον ὀνομάζεται δαιμόνιον. Τοῦτο ὡσὰν μὲ χαλινούς ἐξουσιάζει τὴν ζωικὴν ψυχὴν, σχηματίζει τὸ γνωστικὸν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ ἡθικοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ψυχαὶ, αἱ ὅσαι ἀπεριορίστως ἀκολουθοῦσι τὸ δαιμόνιον τῶν, συνιστῶσι τὴν κλᾶσιν τῶν Προφητῶν καὶ πνευματικῶν ἀνθρώπων. — Μετὰ τρεῖς μῆνας, προσέθηκε τὸ πνεῦμα, θέλει γνωρίσειν αὐτὸς περὶ τούτου πλείονα, καὶ — μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπέθανεν ὁ Τιμαρχος. —

Συγγραφεῖς ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἐγγραφον καὶ εἶπαν πολλά περὶ τοῦ Δαιμονίου τοῦ Σωκράτους, εἶναι μάλιστα ὁ Ἄπουλῆος (de Deo Socratis), ὁ Ξενοφῶν (Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους), καὶ ὁ Καρπεντιέρος (vis de Socrate Amstord. 1758), ὅς τις νομίζει αὐτὸ ὡς ἐκφρασιν τῆς μουσικῆς κινήσεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια ἔχει ζωοῦντι τοῦ μέλλοντος προῖσθημα, καὶ πάντοτε περὶ τούτου μᾶς ἀναγγέλλει.

Ὁμοίοντι Δαιμόνιον ἐκαυχᾶτο ὅτι ἔχει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν τρίτον αἰῶνα, καθὼς γίνεται δῆλον παρὰ τοῦ Πορφυρίου.

Ὁ Ἱερώνυμος Καρδάνος, ὁ ἀκατάληπτος τοῦ αἰῶνος τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τοῦ ὁποῦ ὑπερογενέστερός τις Ἰσορικός λέγει „nemo eo sapientius desiruisse, nemo stultius sapuisse videtur“ (καὶ εἰς ἄλλος δὲν φαίνεται μῆτε σοφώτερον παραφρονήσας, μῆτε μωρότερον παρ' αὐτὸν φρονήσας) ἀναγγέλλει περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἡ φύσις τὸν συνεκρότησε μὲ πολλὰ ἰδιώματα χάρισμα 1). Ὡσαύτως ἤθελεν, ἀναισθητῶν σχεδὸν ἐπιπτεν εἰς ἔκστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἠσθάνετο πόνου παντάπασιν, καὶ τὸν ἦχον τῶν λέξεων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων μὲ ἀσάφειαν μόνον ἀντελαμβάνετο. 2) Ἐκουσίως ἔτι αὖ

ἤμελε σχεασθῆναι ἐδύνατο νὰ τὸ ἴδῃ μὲ τὰ ὄμματά του. 3) Καθ' ὅπνον ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ βλέπῃ τὴν εἰκόνα τῶν ὅσα ἤθελεν τὸν συναπαντήσιν. Βεβαιώνει ὅτι δὲν τὸν συνέβη καὶ ἐν καλὸν μῆτε κακόν, τοῦ ὁποῦ τὴν προειδοποίησιν δὲν ἔλαβεν εἰς τὸ ὄνειρόν του. Συμπεραίνει ἐντεῦθεν ὅτι ἔχει ἐπίσης, καθὼς ποτὲ ὁ Σωκράτης, Δαιμόνιον κτλ.

Ὁμοία τινα φαινόμενα εὐρίσκονται καὶ εἰς τὸν Παρακέλσον, τοῦ ὁποῦ τὸ φανταστικὸν ὁμῶς κλίνει εἰς ἀτοπίαν· ὁ Γραμματικὸς του διηγέται περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶχε δαιμόνιον, τὸ ὁποῦ συνήθως τὸ ἔφερεν εἰς ψιάλην· πολλάκις εἴλκυσε τὸ ξίφος, διὰ νὰ ἐμπορῇ τὸ Δαιμόνιον νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ὁμοίοντι Δαιμόνιον ἐπίσχευεν ἔτι εἶχε καὶ ὁ Τάσος, (rita di Tasso, da Sorassi, vol. II.) μὲ τὸ ὁποῦ αὐτὸς συνδιέτριβε· ὡσαύτως καὶ ὁ Δομινικανὸς Καμπανέλλας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, τῶν ὁποῦ αἱ καταστάσεις δικαίως ὡς ἀσθενεῖς ἀπὸ τοῦ ιατροῦ διαφροῦνται.

Θεραπεία σκληρύνσεως τοῦ ἥπατος μιᾶς Γυναικὸς ὑπὸ de Lausanne.

Ἡ ἀπὸ ταύτην τὴν ἀσθενεῖαν πάσχουσα γυνὴ μετὰ τὴν μηνίαν καθαρσίτητος μαγνητισθεῖσα ἐγένειεν ὀξυδερκίς, καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν περιγράφει τὰ κακόν της, ὁμολογοῦσα ὅτι τὸ μαγνητίζειν εἶναι τὸ βεβαιότατον μέσον ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀσθενείας, διὰ τοῦ ὁποῦ τελοσπάντων καὶ ἰατρῶν. Ὅσα, ἐνῷ εὐρίσκετο εἰς τὸν Μαγνητικὸν ὕπνον, ἀμίλησε, καὶ ὅσα μόνον εἶναι ἄξια νὰ σημειωθῶσιν, εἶναι τὰ ἑξῆς. „Πῶς αἰσθάνεσθαι (τὴν ἐρώτησε διὰ πρώτην φοράν ὁ μαγνητίζων) αὐτὸ τὸ ὁποῦ μὲ λέγεις; Ἐδῶ (δεικνύουσα τὸ κοῖλον τοῦ στομάχου) εἶναι ἡ καθέδρα τῶν αἰσθημάτων μου. Ὅλα, ὅσα ἐνεργοῦσιν ἐπ' ἐμὲ, φαίνονται εἰς τοῦτο τὸ μέρος δρῶντα. Αἱ αἰσθήσεις φαίνονται ὅτι ἄφησαν τὸν φυσικόν των τόπον καὶ μετέβησαν ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ αἰσθήματα δὲν εἶναι πλέον ταῦτά ὡς εἰς τὴν συνήθη κατάστασιν. Βλέπω ἐκεῖνα μόνον τάντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῦ διεσπάρη τὴν προσοχήν μου. Διὰ νὰ παρήσιασθῇ πρᾶγμα τι ἐμπροσθέν μου εἶναι ἀνάγκη μόνον

νὰ σοχασθῶ εἰς αὐτὸ προσδιωρισμένως. Εἰς ταύτην τὴν στιγμήν, ἐνῷ ἐσοχαζόμην τί ἐδύνατο νὰ μ' ὤφελῃσιν, μ' ἐπαρβησιόσθησαν πολλά φυτὰ, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἄλλα μὲν πλείονα εἰς ἄλλα δὲ ὀλιγωτέραν κλίσιν ἡσθάνομην· μεταξὺ τῶν πολλῶν τὸ κορυδαλίον μ' ἐφάνη τὸ ὠφελιμώτατον, ὅλα δὲ τὰλλα διαμιάς ἡφανίσθησαν. Εὐθὺς αἱ ἰδέαι μου ἔσρεψαν εἰς σέ, καὶ ἡσθάνην ὅτι σὺ μόνος δύνασαι νὰ μὲ ἱατρεύῃς.

Ὁ μαγνητίζων τὴν ἐρώτησεν, εἰν δύναται νὰ ἰδῇ ἡ πομπημακρυσμένου τινὰ γνωρίμόν του, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε προαλίγου ἐπιστολήν; — Αὕτη ἐζήτησε τὴν ἐπιστολήν, καὶ ἀφοῦ τὴν ἔλαβε, μετ' ὀλίγων λεπτῶν σιωπῆν εἶπε „τὸν βλῆσαι, οὗτος εἶναι ἀνὴρ . . . εἶναι μέγας, καὶ κρατυῖτης. — Ὅλα ταῦτα εἶναι ἀληθινά· ἀλλὰ πῶς τὸν βλέπεις; — καθὼς μ' ἔδωκες τὴν ἐπιστολήν, ἡσθάνην τὴν ἐντύπωσιν τῆς θελήσεως, καὶ ἦν αὕτη ἐγγραφή. Ὁ σοχασμός μου ἐξηπλώθη μακρὰν· μακρὰν, πολλὰ μακρὰν ἀπ' ἐμὲ εὖρον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον μὲ διέθετε· παρέβαλα αὐτὰ τὰ δύο αἰσθήματα, μ' ἐφάνησαν ὁμοία, καὶ ἡσθάνην μόνη ὅτι τὸ πρῶτον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ δεύτερον· ἐπὶ τούτοις διεύθυνά ὅλην μου τὴν προσοχὴν εἰς τοῦτο τὸ ἀντικείμενον, καὶ τελοσπάντων ἐδυνήθην νὰ ἰδῶ τὸν φίλον σου. „Ἀλλὰ πῶς ἐμπορεῖς νὰ τὸν ἰδῇς διαμέσου τοσούτων τοίχων, οἱ ὅποιοι τὸν χωρίζουσι; — „Μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ δὲν εἶναι τίποτε“ — ἀπατάσαι· σὺ εὕρισκσαι εἰς τὴν οἰκίαν σου εἰς Παρισίους, καὶ ἐκείτος εἶναι εἰς τὸ λογιδοῦνον· βλέπεις μολοντοῦτο τὸν τοῖχον τοῦ κοιτῶνος σου; — „Βλέπω τὸν τοῖχον, ἀλλ' ὄχι πλέον τὸν φίλον σου“. Πῶς προέρχεται τοῦτο; — „Αὐτὸ τὸ δεύτερον ἀντικείμενον μ' ἐμποδίζει νὰ ἰδῶ τὸ πρῶτον“. — Ἀλλ' ἐγὼ ἐνόμιζα, ὅτι ὁ ὑποδάτης ἐδύνατο νὰ βλέπῃ πλείονα ἐνταυτῷ ἀντικείμενον. — „Δὲν ἐξεύρω πῶς ἄλλοι βλέπουσιν, ὅσον τὸ κατ' ἐμέ, ἐν ὧν βλέπω τὸν τοῖχον, δὲν δύναμαι νὰ ἰδῶ τὸ ὅπισθεν αὐτοῦ εὕρισκόμενον, ἐνῷ πρότερον ἔβλεπον τὸν φίλον σου“. — Δύνασαι νὰ μ' ἐξηγήσῃς τὴν αἰτίαν αὐτοῦ; — „Μὲ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκομαι, τὰ ἀντικείμενα ἐπὶ τοσαύτον μόνον μὲ διαδέχονται, καθόσον σὺ θέλεις, καὶ καθόσον ἐγὼ εἰς ταῦτα διεκλύω τὴν προσοχὴν μου. Χωρὶς τοῦτο εὕρισκομαι εἰς τὸ μέσον ἐνὸς ἀπεριόριστον ὀρίζοντος, ὅπου τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὰ βλέμματά μου

δὲν εἶναι λοιπὸν ἄξιον θαυμασμοῦ· τὸ νὰ μὴν ἀντιλαμβάνωμαι τὸν τοῖχον ἐνῷ βλέπω τὸν φίλον σου, (ἐπειδὴ τότε οὗτος ὁ τοῖχος δὲν εἶναι παρὼν δι' ἐμέ), καὶ τὸ νὰ περιορίζεται ἡ προσοχή μου ἀπὸ τὸν τοῖχον ἐνὸς αὐτοῦ θεωρῶ, ὅστις μοῦ φέρει τὴν θέαν τοῦ ὀπίσω αὐτοῦ κειμένου. Σχεδὸν ταῦτ' ἐ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἐγγρήγορον κατάστασιν, ὅταν ἀπὸ δύο ἐνταυτῷ φαινόμενα ἀντικείμενα τὸ ἐν μόνον μᾶς διαλέτῃ. Εἰς τὴν ὑπνοδασίαν, ὅπου ὁ τρόπος τοῦ αἰσθάνεσθαι εἶναι πάντα ἐνηλλαγμένος, τὸ διάστημα δὲν θεωρεῖται οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐμπόδιον.

Ἐπὶ τούτοις ἡ ὑπνοδάτης βλέπουσα τὸν φίλον τοῦ Μαγνητίζοντος λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐδοκίμασε βαρεῖαν τινὰ ἀσθένειαν, ἐκτὸς κινδύνου, καὶ ἤδη ἔτι εἶναι καταπολλὰ ἀδύνατος· κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν ἐκδαίνει εἰς περίπατον, καὶ προσφέρει εἰς ἄλλον, τὸν ὁποῖον αὕτη δὲν ἐδύνατο καλὰ τὰ διακρίνῃ, τὴν χεῖρα του. — Τοιαῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ ἐξηκολούθησε διηγούμενη, τὰ ὅποια διὰ τὴν συντομίαν σιωπῶνται.

Σημ. Ἰσως τιτὲς θέλουσιν ἀμφιβάλλειν περὶ τῆς τῶν εἰρημένων ἀληθείας, καὶ θέλουσι νομίσαι αὐτὰ ψευδῆ ἢ πλάσματι μυθιστορικά· πολλὰ ταχέως ὁμοῦς δύναται νὰ πληρογορηθῶσιν, εἰν μόνον ἀναγνώσῃσι νεώτερα τινὰ περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης Γερμανικά, καὶ Γαλλικά συγγράμματα (τῶν ὁποίων ἡ ἀριθμὸς ἤδη ἀναδίδει ἐπ' ἄπειρον), ὅπου θέλουσι συναπαντήσιν ἱκανὰ τοιαῦτα καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα διηγήματα.

(ὁ Μετ.)

Φ Ι Λ Ο Σ Ο Φ Ι Α.

Σύνταγμα Φιλοσοφίας ὑπὸ Κ. Μ. Κούμα Σχολάρχου τοῦ τῆς Σμύρνης φιλολογικοῦ Γυμνασίου, καὶ Διδασκάλου τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς Φιλοσοφίας, εἰς χρῆσιν τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν. Τόμ. Α'. σελ. ξβ', καὶ 208, Τόμ. Β'. σελ. 296. εἰς 8. ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας. 1818.

Ὅσοι ἢ ἀπ' ἐαυτοῦ ταν ἐσκέφθησαν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου νοός, περὶ τῆς βαθμυδὸν καὶ ἀρμονικῆς ἀναπτύ-

ξως τῶν διαφόρων δυνάμεών του, περὶ παιδείσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἔθνων· ἢ ἔτυχε νὰ παρατηρήσῃ τὸν τῆς παιδείας, μετὰ τὸν ὅποιον τὴν σήμερον τὰ σοφὰ ἔθνη παιδεύονται, εἰς τούτους εἶναι πρᾶγμα γνώσεως, ὅτι τὰ μόνον συντελεστικά μετὰ πρὸς τὴν ταχείαν καὶ βᾶσιμον ἀπόκτησιν τῆς παιδείας ἐν γένει, εἶναι βιβλία γραμμένα σοφιστικῶς, συντόμως, μεθοδικῶς, καὶ περιλαμβάνοντα συστηματικῶς τὸ ὅλον ἐνὸς κλάδου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων· καὶ ἐξ ἐναντίας ἀποσπασματικὰ ἰδεῶν καὶ γνώσεων, ἀσχετὰ ἀναμεταξύ των, ἀσχετὰ μὴ τὸ ὅλον, ἀπὸ τοῦ ὅποιον ἐξεκότησαν, καὶ μετὰ τὸ ὅλον τῶν ἐπιλοπίων μαλήσαν, δὲν χρησιμεύουν εἰς ἄλλο τι, εἰ μὴ εἰς τὸ νὰ κατασχίσῃ τὸν ἄνθρωπον ἡμιμαθῆ, ἐπιπόλαιον, ἀσύμμετρον εἰς πᾶσαν ζητήσιν μετὰ τὸν ἑαυτοῦ του, προληπτικόν, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὀλίγον ὠφέλιμον καὶ εἰς τὸ ἴδιόν του τὸ ἄγονον, καὶ εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν. Πόσον λοιπὸν χαρὰν πρέπει νὰ ἔχωμεν βλέποντες, ὅτι ἀπότινος καιροῦ ἀναφαίνονται καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἰδιοῦ μας ἔθνους ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ φρονήματα παρακινούμενοι, καὶ ἐνταυτῷ ἀπὸ ἀληθῆ τῆς πατρίδος ἔρωτι ἐμπνεόμενοι, ἐπισπαύθησαν, καθένας ἀναλόγως μὲ τὰς δυνάμεις του καὶ μὴ τὰς κληρικὰς περιζήσεις, νὰ πλουτίσουν τὸ Γένος μὲ συγγράμματα, ὅποια ἀνωτέρα ἀναγέραναι ὡς μόνον ἱκανὰ νὰ πρξενήσῃ αὐτὴν καὶ βᾶσιμον παιδείαν· τὸ πόσον χρειάζομεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας, καθὲς τὸ αἰσθάνεται, καὶ ἡ ἰστορία τῆς καλλιέργειας μας θέλει τὸ ἐξετάσει ἀκριβέστερον· τοιοῦτοι μετὰ τῶν ἄλλων ἐσάβησαν ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος Θεοτόκης, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ σοφιστικὰ συγγράμματα οἱ περισσότεροι σχεδὸν τῶν σημερινῶν μας σπουδαίων χρειάζονται τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς τὰς γνώσεις· καὶ μάλιστα ἔμπορεῖται νὰ διίσχυρισθῇ, ὅτι ἡ ὠφέλειά των ἤθελεν εἶναι μεγαλύτερα, καὶ τὸ Γένος μας ἤθελε προχωρήσει μερικὰ ἔτη ματὰ περισσύτερον, ἔάν εὕρισκοντο εἰς ὅλα μας τὰ σχολία ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ τὰ διδάξουν· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ παρὰ Γρηγορίου τοῦ Ἰωαννου μεταφρασθεῖσα Φιλοσοφία τοῦ Σουανίου· περὶ αὐτῆς ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ σημειώσωμεν πρῶτον, ὅτι εἶναι ἄπορον πῶς δὲν εἰσῆλθῃ εἰς ὅλα μας τὰ σχολία εἰς πᾶσαν μαθήσιν, καὶ δεύτερον, ὅτι καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη εἶναι ὀλίγα νὰ διδάσκηται μὲ μεγάλην ὠφέλειαν· ἡμεῖς εἴμεθα πλη-

ροφημένοι, καὶ ἐκ πείρας βεβαιωμένοι, ὅτι αὐτὸ τὸ σύγγραμμα μερικῶς ὠφέλησε πολλοὺς καὶ μεγάλως· τοιαύτη ἦν καὶ ἡ σειρά τῆς Φιλολογίας, τῆς ὁποίας τὴν συγγραμμὴν ἐπεχειρίσθη ὁ εἰς Σμύρνην διδάσκαλος Κύριος Οἰκονόμος ὁ Πρεσβύτερος· τοιοῦτοι ἄνδρες ἐφάνησαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἰς τὸ Γένος μας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι καὶ τὴν σήμερον δι' ἀναλόγων πονημάτων διαδίδουν τὰ φῶτα εἰς τὴν παιδείαν μας, καὶ ἐπομένως ἔχουν εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην μας τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Πότος ἡμπορεῖ νὰ μὴν θεωρήσῃ ὡς τοιοῦτον τὸν μακαρίτην Μοισιοδάκα, τὸν ὅποιον τὰ διάφορά του φιλοσοφικὰ συγγράμματα τὸν ἀποδεικνύουν ὡς ἓνα τῶν προκομμενέστερων τοῦ Γένους μας; πότος δὲν θέλει γνωρίσει τὴν μεγάλην ὠφέλειαν τῆς πειραματικῆς Φυσικῆς τοῦ Βαρδαλάχου καὶ τῆς Ῥητορικῆς του, τῆς τελειότερας ἀπ' ὅσας ἔχομεν; τίς πρέπει νὰ ὁμολογοῦμεν, χάριτας πολλὰς εἰς τὸν Κύριον δάσκαρον διὰ τὰ πολλὰ παρ' αὐτοῦ συνταχθέντα καὶ ἐκδοθέντα διδασκτικὰ βιβλία· εἰς τὸν ἐν Χίῳ διδάσκαλον κύριον Βάρμιν διὰ τὴν ἀξιολογόν του Ῥητορικὴν, καὶ εἰς τόσους ἄλλους ἔχουσιν;

Τὸν αὐτὸν ἀξιεπαῖνον ζῆλον συνέλαβε, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἔδειξεν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ὁ διδάσκαλος Κύριος Κούμας· καὶ μὲν τὰ 1809 ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ τὴν σειράν τῶν Μαθηματικῶν, μετέπειτα διάφορα ἄλλα διδασκτικὰ συγγράμματα· ἰδοὺ καὶ τὰ ἄρτι μᾶς πλουτίζει μὲ ὁλόκληρον σοφιστικὴν σειράν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας τοὺς πρώτους δύο τόμους.

Περὶ αὐτῶν ἃς μᾶς συγχωρήθῃ νὰ εἰπῶμεν μερικὰς λέξεις, καὶ ὅσον ὁ σύντομος καιρὸς μᾶς ἀφῆκε νὰ τὴν φυλλολογήσωμεν, ἀναβάλλοντες εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν τὴν ἀκριβεστέραν ἀνάλυσιν τοῦ ὅλου συγγράμματος.

Ὅταν τινὰς σοχασθῇ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς ἐκδόσεως πολλῶν ἄλλων πονημάτων ἐγυμνάσθη εἰς ἓνα ἀπαιτούμεν πρὸς σύνθεσιν διδασκτικῶν βιβλίων· ὅτι τόσους χρόνους μὲ καρπὸν μεγάλον ἐδίδαξεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἄλλα μαθήματα, καὶ τὴν φιλοσοφίαν πρὸ πάντων, καὶ ὅτι πεντησέτους χρόνους ἴσως ἐξώδευσεν εἰς τὴν συγγραφὴν αὐτῆς τῆς φιλοσοφικῆς σειρᾶς, ἡμπορεῖ μὲ κάθε λόγον καὶ ἐκ τῶν προτέρων σχεδὸν νὰ συμπεράνῃ τὴν ἀξιολογότητά αὐτοῦ.

τοῦ συντάγματος. Ἐκτός τούτου ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ νει παραπολεῖ καὶ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· Ἐάν καὶ εἶχαμεν ἔτι τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ Εὐγενίου καὶ ἄλλων, καὶ αὐτὰ τὰ εἰσιχέα τοῦ Σουαυῖου, μὲ ὅλον τοῦτο ὅλον κοινῶς τοῦ Γένους οἱ λόγοι ἐπιθυμοῦσαν καὶ ἠύχοντο νὰ ἀποκτήσουν καὶ εἰσιχέα φιλοσοφίας γραμμένα κατὰ τὸ σύστημα τῆς νέας Καντιανῆς σχολῆς. Αὐτὴν τὴν εὐχὴν καὶ τὴν οὐσιώδη ἔλλειψιν σκοπὸν εἶχεν ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐκπληρώσῃ, καὶ ἐκπληροῖ τῶντι διὰ τοῦ παρόντος περὶ φιλοσοφίας συντάγματος. Ἡμεῖς ὅσον ἐκ μέρους μας εὐχαριζόμεθα, ὅτι ἂν καὶ διὰ τὰ ἄλλα, πλὴν διὰ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν χρειαζόμεθα νὰ ὁμολογῶμεν πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας εἰς τὸν συγγραφεῖν.

Διὰ νὰ δάσωμεν ἐν συντόμῳ μίαν ἰδέαν τοῦ βιβλίου εἰς ὅσους ἀκομή δὲν τὸ ἔλαβαν ἀνὰ χεῖρας, σημειούμεν ἐφεξῆς ἐν συντόμῳ τὰ γενικὰ μέρη, καὶ τὰ περιεχόμενα καθενὸς τῶν ἐκδοθέντων· δύο τόμων.

Ὁ πρῶτος τόμος ἀρχίζει μὲ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κύριον Φραγκίσκου Μαῦρην, μαθητὴν ἀξιότιμον τοῦ Συγγραφεῖος· εἰς αὐτὴν ἀναφέρει τὰ αἰτία, ὅσα τὸν ἐπαραινέσαν εἰς συγγραμμὴν καὶ ἐκδοσὴν τοῦ παρόντος φιλοσοφικοῦ συγγράμματος· ποῖον σύστημα ἀκολουθεῖ, καὶ ποῖον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ ἐσυμβουλευθῇ κατ' ἐξοχὴν. Εὐρίσκοντες πρὸς τούτοις εἰς αὐτὴν ἱστορίαν τῆς καταστάσεως τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Γένος μας ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἐκαιονταετηρίδος· ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἐν γενεῇ, τῶν διαφορῶν μεθόδων τοῦ φιλοσοφεῖν, καὶ τὰς αἰτίας τῆς διαφορᾶς αὐτῶν. Πανταχοῦ ἐπιλέγεται ἡ Καντιανὴ Φιλοσοφία, καὶ ἡ μέθοδος αὐτῆς ἐγκρίνεται ὡς ἡ μόνη ἀληθὴς· τελειώνει δὲ μὲ πολλὰς καὶ καλὰς γνώμας περὶ τῆς ἀρελείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς φιλοσοφίας, καὶ μὲ πολλὰς χρησίμους συμβουλὰς εἰς τοὺς ἀναγνέοντες.

Μετ' αὐτὴν ἀκολουθεῖ ὡς προπαρασκευαστικὸν τῶντι νὰ τοῦ ὅλου μία προδιοίκησις εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὅλου μὲ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς· σύντομος ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐκτετατομένης ἕως εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ σημερινούς φιλοσοφούς, καὶ τοῦ ἔθικου μας ἔθνους, κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἐποχάς, καὶ χρονολογικὸς πίναξ αὐτῆς ὡς παράρτημα· ἔπειτα ἀρχίζει

ἐμπειρικὴ Ψυχολογία ὡς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὅλου συντάγματος· εἰς αὐτὴν ἐξετάζει τὰς διαφορὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, καὶ ὅσον ἐπισημαίνονται εἰς τὴν ἐμπειρίαν καὶ παρατήρησιν, ὅπου πρὸς τοῖς ἄλλοις πραγματεύεται περὶ ὕπνου καὶ ἐνυπνίων, τὰ περὶ συνήθειας καὶ ἔθους, περὶ τῶν σημείων τῶν ιδεῶν ἢ λέξεων, καὶ περὶ τῶν ἔσων ἀποτελοῦν τὴν διαφορὰν τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ κράσεων.

Μετὰ τὴν Ψυχολογίαν ἔπεται ἡ κατὰ τὸν συγγραφεῖν ἑκπληξίς τῆς φιλοσοφίας· αὐτὴ εἶναι τὸ μέρος τῆς φιλοσοφίας, εἰς τὸ ὅποιον ἐξετάζονται καὶ ἐκθέτονται αἱ ἀρχαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐπισημαίνεται ἡ φιλοσοφία, καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρχίζει καὶ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ. Τὸ ἀντικείμενόν της ἦτον γνώσις καὶ εἰς τοὺς προγενεστέρους φιλοσόφους. Ὁ Καρτέσιος, ὁ πατὴρ τῆς νέας ὅλης φιλοσοφίας, πρῶτος ἐπρόφερε τὴν συστατικὴν αὐτῆς ἰδέαν, καὶ ἂν ὅχι ἐντελῶς· αὐτὴ ἦτον „Je pense donc je suis. Πλὴν ἡ Καντιανὴ φιλοσοφία, ἥτις πρώτη κίνησε κατὰ πάντα ἐκείνην τὴν ἰδέαν, αὐτὴ πρώτη καὶ εἰς σύστημα τὴν ἔφερε. Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Καντ περὶ αὐτῆς δὲν εὐρίσκειται ὁρισμένον, καὶ ἰδιαντέρας πραγματευμένον· ἡ ἀμέλεια μάλιστα μιᾶς τοιαύτης βάσεως ἔφερεν αὐτὸν τὸν μέγαν ἄνδρα εἰς οὐσιώδεις παρεκτροπὰς· ἀλλ' οἱ ὁπαδοὶ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἔλλειψιν τὴν ἐπαρατήρησαν, καὶ ἐπάσχισαν νὰ τὴν ἀναπληρώσων, καὶ πρῶτος ὁ νῦν εἰς Γκέττιγγαν τὴν φιλοσοφίαν διδάσκων G. E. Schulze ἐξέδωκεν ἐν ὅλῳ ἐπιστημονικῶν περὶ αὐτῆς εἰς τὰ 1801, εἰς τὸ σύγγραμμά του: Kritik der Theoretischen Philosophie. 2. Theil. Hamburg· μερικὸς χρόνος ἀργότερα ἀνόμεσαν τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν ὁ Κρούγ καὶ Πίλιτς Fundamentale Philosophie (Θεμελιώδη φιλοσοφίαν). Χάρης τοῖντι μεγάλη εἰς τὸν διδάσκαλον Κύριον Κούμαν, ὅτι πρῶτος τὰ μεταφέρει καὶ εἰς ἡμᾶς.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου τόμου ἐκθέτεται τὸ σχέδιον τοῦ ὅλου συντάγματος, τοῦ ὁποίου μέρη ἐπαριθμοῦνται τὰ ἑξῆς:

Α'. Προπαρασκευὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἡ ἐμπειρικὴ Ψυχολογία.

Β'. Κριτικὴ Φιλοσοφίας, ἢ Ἀρχολογία, ἢ Πρώτη Φιλοσοφία.

Γ'. Παράγωγος φιλοσοφία.

α. Θεωρητική.

1. Λογική, τῆς ὁποίας μέρη δύο, Καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.
2. Μεταφυσική, καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.
3. Αἰσθητική, καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.

β. Πρακτική.

1. Δικαιολογία, καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.
2. Ἠθική, καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.
3. Ἠθική Θεολογία, καθαρά καὶ Ἐφηρμοσμένη.

Ὁ δεύτερος τόμος περιέχει τὴν Λογικὴν καὶ ὡς Ἐπιμετρον τὴν Καθολικὴν Γραμματικὴν. Προηγείται αὐτῶν σύντομος προδιόκησις περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας, καὶ τί εἶναι Λογική, καὶ σύντομος ἐκτενὴς περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Λογικῆς ἐπιστήμης· ἡ δὲ Λογική εἶναι γραμμένη ἕως διόλου κατὰ τὸν νεώτερον τῶν Καντιανῶν φιλοσόφων τρόπον. Εἰς αὐτῆς τὸ καθαρόν μέρος ἐξετάζονται οἱ διάφοροι τρόποι καὶ νόμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους διανοούμεθα· πολλὰ καλὰ ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπείσσει τὰς πέντε φωνὰς τοῦ Πορφυρίου, καὶ τὰς δέκα τοῦ Ἀριστοτέλους κατηγορίας. Δι' αὐτῶν γίνονται εὐληγεῖς εἰς τοὺς νέους μας μερικὰ τεχνικὰ καὶ ἐπισημονικὰ ὅσματα τῆς φιλοσοφίας τῶν Παλαιῶν, ἀγκαλὰ ἴσως ἤθελεν εἶναι σκιωδέστερον, ἂν αἱ ἰδέαι αὐτῶν τῶν λέξεων ἐκτέντετο μὴ διὰ φρονὸν ὀνομασίαν, αὐταὶ δὲ ἐξηγούντο εἰς μίαν ὑποσημείωσιν. Τὸ Κεφάλαιον περὶ σημείων τῶν ἰδεῶν, ἢ περὶ ὁρίων, ἐνδεχόμενον νὰ φανῇ ἀνοίκειον εἰς τὴν φύσιν τῆς Λογικῆς, ἢ ὁποία κάμνει ἀφαίρεσιν ἀπὸ κάθε ἀντικείμενον ὀρίσμενον, καὶ πλέον ἀνήκον εἰς τὴν Καθολικὴν Γραμματικὴν.

Ἡ Ἐφηρμοσμένη Λογική ἔχει ἀντικείμενον τὰς ἀπάτας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται αἱ διάφοροι τοῦ νοῦς ἐνέργειαι, καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποφυγῆς αὐτῶν, τὸ περὶ Πιθανότητος, καὶ Μεθόδου.

Εἰς τὴν Καθολικὴν Γραμματικὴν ἐξετάζει τοὺς κατὰ φύσιν καὶ ἀναγκαίους τύπους τῶν τῆς γλώσσας

σῆς μερῶν, καὶ τοὺς ἀπαραιτήτους κανόνας τῆς αὐτῶν συνεπιπλοκῆς πρὸς φανέρωσιν τῶν τοῦ ἀνθρώπου διανοημάτων. Εἴθε οἱ διδάσκαλοί μας καὶ ὠφελήσουν ἀπὸ αὐτῆς, καὶ ἀπὸ ἄλλα τοιαῦτα συγγράμματα, καὶ νὰ παραδίδουν μεθοδικώτερα εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ νὰ συνθέτουν τὰς Γραμματικὰς τῶν γλωσσῶν, ὅπου ἡμεῖς διδάσκόμεθα. Ἰσως δὲν ἦτον παντάπασιν περιττὸν, εἴν ὁ συγγραφεὺς ἐπρόσθετε μερικὰ περὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ μέρους τῆς φιλοσοφίας.

Αὐτὰ περιέχουν οἱ δύο πρώτοι ἐκδοθέντες τόμοι. Ἀναμφιβόλως διὰ τὰ ἡμῶν τινὰς νὰ ἐπιφέρῃ κρίσιν τελείαν καὶ ἀκριβή, ἀπαιτεῖται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ὅλου συντάγματος· μετὰ τοῦτο, ἀπὸ τὰ ἕως τὰρα ἐκδοθέντα, συγχωρεῖται ἴσως, τοῦλάχιστον ἐν γένει, νὰ κάμωμεν τὰ ἐξῆς συμπεράσματα. Ὁ συγγραφεὺς, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ, καὶ αὐτὸ τὸ συγγράμμα τὸ φανερώνει, ἔγραψε κατὰ τὸ σύστημα τῶν Καντιανῶν· δεύτερον, καλῶς ποιῶν, συμπερέλαβε καὶ ἀντικείμενα· τὰ ὅποια ἔχουν πάρα πολλὰ μεγάλην σχέσιν μετὰ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἢ χωρὶς ἐπιδραματιζέμεντο, ἢ δὲν ἐσχημάτιζαν ἐν ὅλῳ ἐπισημονικόν. Ἄ. Χ. ἡ Αἰσθητική, ἡ Παιδαγωγία, καὶ αὐτὴ ἡ Καθόλου Γραμματική αὐτῶν ἡ ἀφέλεια εἶναι καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μεγάλη, καὶ ἐνταυτῷ ἀποδεικνύει εἰς τὸν ἀνθρώπου φιλαφνῶς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς σπουδῆς τῆς φιλοσοφίας· τρίτον, ὁ συγγραφεὺς ἐφρόντισε παντοῦ διὰ τὴν ἀναγκαίαν συντομίαν εἰς τὰ στοιχεῖα δὴ συγγράμματα· τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς σαφηνείας τῶν ἐκφράσεων· ἴσως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἡμποροῦσε τινὰς νὰ ἐπιθυμήσῃ μίαν κάποιαν διαφορετικὴν τάξιν, καὶ μίαν ἄλλην σαφεσέραν, ἢ κοινοτέραν ἐκφράσιν. Ὅταν ὁμως σοχασθῶμεν, πόσον εὐκόλῳ, ἐν ᾧ συγγράφει τινὰς ἐν ὅλῳ ἐκτεταμένον, παραβλέπει ἀνεπαίσθητος τὰ μερικὰ, καὶ πόσας δυσκολίας ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ διδάσκαλος Κύριος Κούμης, πρῶτος μεταμέραν εἰς ἡμᾶς φιλοσοφίαν πάντῃ ξένην, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὰς τεχνικὰς λέξεις καὶ ἐπισημονικὰς ἐκφράσεις, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα, καὶ ὅτι προσέτι κάθε συγγραφεὺς ἔχει φυσικὴν τινὰ κλίσιν πρὸς τοῦτον μᾶλλον ἢ ἑτέρον τὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι, τότε

ἐξάπαντος κάθε εὐγνώμων, καὶ ὅχι ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ ἀναγνώσεως εὐκολα θέλει παραβλέψει τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλλον ὅταν δὲν ἔχουν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὸ ὅλον. Τέταρτον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς, ὡς περιττὸν ἴσως, δὲν σημειεῖ τὰ σημαντικώτερα συγγράμματα εἰς τὰς διαφόρους συστηματικὰς τῆς φιλοσοφίας ἐπισήμιας· πρᾶγμα, τὸ ὅποιον οἱ Γερμανοὶ σπανιώτατα ἀμελοῦσι, τὸ κρίνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὸ καὶ ἐαυτὸ πολλὰ ἐφέλιμον. Πρῶτον διότι μᾶς κάμνει γνωστὸς τοὺς ἐπισημοτέρους συγγραφεῖς τῶν διαφόρων ἐθνῶν· ἔπειτα καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου θέλουν καὶ ἡμποροῦν καὶ χρεῖον ἔχουν νὰ ἀνατρέξουν εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς, χρησιμεύει τὸ μέγιστον ὡς ὁδηγός, δεικνύων εἰς αὐτοὺς εἰς τὴν ζητήσιν, καὶ πὺ ποίους ἡμποροῦν περισσώτερον νὰ ἀφελήσων, καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται νὰ τὸ μάθουν διὰ τῆς ἰδίας τῶν πείρας, ἀφ' ἧς μὲν μεγάλην τῶν βλάβην χάσουν μέγα μέρος τοῦ πολυτήμου καιροῦ τῶν, ἀναγινώσκοντες τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον· ἔπειτα χρησιμεύει καὶ ὡς δυνατόν μέσον ἐρεθισμοῦ εἰς τοὺς νέους μας διὰ νὰ μανθάνουν τὰς ξένας γλώσσας, βλέποντες τὴν ἐξ αὐτῶν ἀνάγκην. Τελευταῖον σημειούμεν τὰ ἑξῆς. Ὁ διδάσκαλος Κύριος Κούμας ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ Καντιανὸν σύστημα, ὁδηγοὺς ἔχων αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀρχηγῶ τὰ συγγράμματα, καὶ πολλῶν ὁπαδῶν του· καὶ τοῦτο δέχεται ὡς τὸ κάλλιστον ἀπ' ὅλα τὰ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ γεννηθέντα· ἀλλὰ διὰ τοῦτο σοχαζόμεθα, τοῦλάχιστον ἡμεῖς, οἱ ἥτον ἀναγκαῖον νὰ μᾶς διδάξῃ ὁρισμένως εἰς τί καὶ αὐτὸ συνίσταται αὐτὸ τὸ σύστημα, καὶ εἰς τί διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἔπειτα ποία ἡ ὑπεροχὴ του, καὶ διὰ τί εἶναι προτιμότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα· δὲν περιέχει τάχα καὶ μερικὰ σφάλματα ἐπομένως ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ καὶ τὸ φαινόμενον τῶν μεγάλων μεταβολῶν, ὅπου ἡ Κριτικὴ Φιλοσοφία ἔπαυε καὶ ζωῆς τοῦ Κάντ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του. Διὰ τί τάχα οἱ περφημοὶ καὶ λαμπροὶ Fichte καὶ Schelling, μὴν εὐχαριστοί νοι εἰς τὸν τρόπον τοῦ φιλοσοφεῖν τοῦ διδασκάλου τῶν, ἐκρίσθησαν ἀπ' αὐτόν, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἠναγκάσθη νὰ κατεφύγῃ εἰς τὸ ἰδεανικὸν σύστημα, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸ σύστημα τῆς ταυτότητος τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἰδεανικοῦ· σύστημα τὸ ὅποιον ὅχι μόνον ἔκαμε τόσον κρότον, ὅσον καὶ τοῦ Κάντ, ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη τὸ ἀκολουθοῦν πολλοὶ ἀπὸ τῶν

πρώτους σοφοὺς τῆς Γερμανίας; Ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ τοῦ Κάντ δὲν εἶναι σύμφωνοι ἀναμεταξύ των, λ. χ. ὁ Schmidt, Hofbauer, Jacob, Maas, ἀλλ' ὅσον εἰς τὰ οὐσιώδη ἀκολουθοῦν ἀπαράλλακτα τὸν Κάντ. Ὁ δὲ Fries, καὶ Hegel κ. λ. ὡς καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς Καντιανῆς φιλοσοφίας εἰσῆγγαγον μεταβολὰς. Δι' αὐτὰ ἔπρεπε νὰ προσδιορίσῃ προσέτι ποίαν ἀπὸ τὰς εἰρημέναις μεταβολὰς ἐπροτίμησεν, ἢ ἀν' ἐκλεκτικῶς ἐβάδισεν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ συντάγματός του· ἀλλ' ἴσως εἰς τοὺς ἐκδοθησομένους τόμους εὐρωμεν τὴν λύσιν ὅλων αὐτῶν τῶν ἀποριῶν. Ὡς τόσον πάλιν τὸ λέγομεν, ἡμεῖς νομίζομεν ὡς πολλὰ ἐφέλιμον καὶ οὐσιώδη προσερεῖν εἰς τὸ γένος αὐτὸ τὸ σύνταγμα, καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τὸν ὁμολογοῦμεν μεγάλης χάριτος, καὶ εὐχόμεθα ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, καὶ εἰμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁ διδάσκαλος Κύριος Κούμας ὅχι μόνον δὲν θέλει παρεξηγήσῃ τὸ θάρρος, ὅπερ ἐλάβαμεν εἰς τὴν παρούσαν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ μάλιστα θέλει χαρῇ, βλέπων καὶ τὸ πνεῦμα τῆς εἰλικρινείας ὅπερ τὴν ἐνέπνευσε, καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του; ὁ ὅποιος βέβαια δὲν εἶναι ἄλλος, παρὰ νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ σύγγραμμά του ὅχι μὲ ἀδιαφορίαν.

Λ. Β καὶ Σ. Κ.

ἈΡΧΑΙΑ ἙΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Ἡ ἀναγινώσκων τὰς Γερμανικὰς φιλολογικὰς ἐφημερίδας διὰ νὰ ὠρελᾶμαι καὶ ἐγὼ ἀπὸ τῶν σοφῶν Εὐρωπαίων τὰς κρίσεις, καὶ μάλιστα ἐκείνας, ὅσαι ἀποβλέπουν εἰς τῶν ἡμετέρων προγόνων τὴν φιλολογίαν, ἔτυχον εἰς τῆς Γοττλίνης τὴν φιλολ. ἐφημερίδα (Ἀρ. 81 κ. 82, Μαΐου 20, τοῦ 1818) μικράν τινα κρίσιν τοῦ περὶ ἀερίων, ὑδάτων, τόπων, συγγράμματος τοῦ Ἰπποκράτους, ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ σεβασμίου ἀνδρός, τῷ Κυρίου Κοραΐ, ἡ ὅποια μ' ἐφάνη ἀξία νὰ κοινοποιηθῇ διὰ τοῦ Α. Ἐ. καὶ εἰς τὸ φίλτατον γένος μας, διὰ νὰ ἴδωσι καὶ πάλιν ὅποιον ἄνδρα μᾶς ἐχάρισεν ἡ θεία Πρόνοια εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς μεγάλας ἀρετὰς ἀμβλυποῦντες τινες τῶν ὁμογενῶν ἢ καὶ ἀπὸ

Ἀρ. 18.

D d

φρόνον κινούμενοι τολμῶσι νὰ ἐπηρεάζωσιν ἀγνωμόνως τὸ θε-
εῖσμιον ὑποκείμενον καὶ ὄνομά του, προφέροντες καὶ γράφον-
τες κατ' αὐτοῦ τόσας καὶ τόσας λοιδορίας. Πλὴν πάντες
καὶ πανταχοῦ ἐφρονήθησαν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας,
καὶ ἐδιώχθησαν οἱ μεγάλοι ἄνδρες· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτῶν ἔμει-
νε καὶ μένει ἀθάνατος.

Ἐχει δὲ οὕτως ἡ κρίσις!

Ἐν Παρίσις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἰ. Μ. Ἐδεράτου,
παρὰ Théophile Barrois: Ἱπποκράτους τὸ Περὶ αἵ-
ρων, ὑδάτων, τόπων, δευτέρου ἐκδόσει μετὰ τῇ
Γαλλικῇ μεταφράσει· ᾧ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ
Ἱπποκράτους καὶ ὁ νόμος, μετὰ τῆς Γαλλικῆς με-
ταφράσεως· καὶ τὸ τοῦ Γαλινοῦ Ὅτι ἄριστος ἐ-
στίν, καὶ φιλόσοφος. Φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν
ὁμογενῶν Χίων, 1816. Σελ. νς καὶ 151. εἰς 8.

Ἡ εὐδοκίμησις τῆς παρὰ τοῦ ἐκδότου ἐν ἔτει 1800
εἰς δύο τόμους, ὡς γνωστὸν, ἐν Παρίσις γενόμενης ἐκδό-
σεως τοῦ Περὶ αἵρων κ. τ. λ. Ἱπποκρατείου συγγράμματος,
καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐκδόσιν γενόμενος ἔπαινος, (Παραλ.
Γοττίγγ. φιλολ. ἐφημ. 1801; Ἀριθμ. 92) παρεκίνησιν αὐ-
τὸν νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ δευτέραν, ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιμε-
ρωμένην ἐκδόσιν. Ἐπειδὴ ὁμοίως αὕτη δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ
γρῶν, ἀπερίσισεν ὁ ἱατρὸς Κύριος Κοραῖς νὰ προεκδώσῃ εἰς
τὸ μεταξὺ τὸ κείμενον μόνον μετὰ τῇ Γαλλικῇ μεταφράσει
πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων Νέων, ὅσοι ἀσχολοῦμεν εἰς τὴν
μαθήσιν τῆς ἱατρικῆς θέλουσι ν' ἀναγνωσῶσι καὶ τὴν Ἱππο-
κράτην. Ὑποκάτω τοῦ κειμένου φέρονται αἱ διάφοροι γράφαι καὶ
αἱ περὶ διορθώσεων εἰκασταί, χωρὶς ὁμοίως τῶν περὶ
τούτων λόγων. Εἰς τὸ τέλος ἀκολουθεῖ τοῦ Ἱπποκράτους, ὁ
νόμος ἢ Loi d'Hippocrate, ou Directions pour l'enseignement
médical de ses disciples. Καὶ ἐνταῦθα κεῖνται ὑποκάτω τῷ
κειμένῳ, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἀκόλουθον τοῦ Γαλινοῦ ποιη-
μάτων, αἱ περὶ διορθώσεων εἰκασταί· εἰς τὸ τοῦ Γαλινοῦ βίβ-
λον δὲν ἐπρόσθεσεν ὁ ἑκδ. κάμμίαν μεταφράσιν. Ἀπὸ
Σελ. 138 ἕως εἰς τὸ τέλος προστίθενται σημειώσεις καὶ εἰς τὰ
δύο τελευταῖα ποιήματα εἰς ἐξήγησιν τοῦ κειμένου ἐπι-
λέγουσαι. Τελειοῦν δὲ ἡ ἐκδοσις μετὰ τεμάχιόν τι τοῦ Ἱππο-
κράτους (τεμάχιον Ἱπποκράτους ἐκ τῶν Παραγγελιῶν β. 4)

σελ. 62.) κριτικῶς ἐπεξεργασμένον καὶ μετὰ τοιαύτας μάλιστα
σημειώσεις, αἱ ὅποιαι μᾶς παρακινούσι νὰ ἐπευχηθῶμεν εἰς
τὸν ἄριστον Κοραῖν, κατ' αὐτὴν τοῦ τὴν προθεστικὴν ἡλικίαν,
καιρὸν καὶ δυνάμεις, διὰ νὰ ἐκδώσῃ εἰς φῶς κριτικῶς ὅλα τὰ
συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους.

Ἐάν, φίλτατοί μου ὁμογενεῖς, ξένοι ἄνδρες, σοφῶς καὶ
ἀδελφῶς κρίνοντες τὸν ἡμέτερον Κοραῖν, ἐκτιμῶσι τόσον
τοὺς πόνους του, ὥς εὐχονται ν' ἀποκτήσωσι τὰ ἅπαντα
τοῦ Ἱπποκράτους παρ' αὐτοῦ ἐκδομένα, καὶ δεικνύωσι πρὸς
αὐτὸν τοιαῦτα φιλόφροντα φρονήματα καὶ αἰσθήματα, τί
πρέπει νὰ λέγωμεν ἡμεῖς οἱ ἀμέσως παρ' αὐτοῦ ὠφελοῦμενοι,
καὶ πόσον περισσώτερον πρέπει νὰ ἐπευχώμεθα καὶ ζώην καὶ
δυνάμεις εἰς τὸν διὰ τὸ καλὸν τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ζῶντων
καὶ πνεοντα καὶ κοπιῶντα;

Φραγκίσκος Κ. Μαυρὸς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

Κατὰ τὴν φιλομαθῆ καὶ σπουδαίᾳ ὁμογενεῖς μας εἰς τὴν
Πατρίδα, ὅχι μόνον πρὸς ἴδιον τοῦ εὐχαρίστησιν καὶ ἀφεί-
λειαν εἰς τὴν σπουδὴν καταγινόμενος, ἀλλὰ καὶ προσπαθῶν
νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰ χρεῖα τοῦ πρὸς τὴν κοινὴν μας Μήτηρα, με-
ταδίδαν καὶ εἰς ἄλλους συμπατριώτας τοὺς καρποὺς τῶν κό-
πων του, ἔγραψε πρὸς φίλον τοῦ εἰς τὴν σοφὴν Εὐρώπην δια-
τρίβοντα καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν τῆς ἐνασχολού-
μενον, νὰ τὸν σημειώσῃ διάφορα σοφιστὰ βιβλία περὶ Μα-
θηματικῆς, Φυσικῶν ἐπιστημῶν, Φιλοσοφίας, καὶ μερικὰ ἄλ-
λα χρήσιμα εἰς πάντα σπουδαστὴν, καὶ μάλιστα διδάσκαλον,
γραμμένα εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν· ὁ φίλος τοῦ αὐτοῦ
τὸν ἀπεκρίθη, καὶ τὸν ἐσημείωσεν ὅσα ἤξευρε, προσθέτων
καὶ ὀλίγα τινα, διὰ νὰ δείξῃ τὸν σκοπὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον
ἐγράφησαν· καὶ ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιθυμῶσι καὶ ἄλλοι
πολλοὶ ὁμογενεῖς μας νὰ ἔχωσιν εἰδήσιν περὶ τοιούτων συγ-
γραμμάτων, ἐκρίθη ὅχι περιττὸν νὰ κοινοποιηθῇ διὰ τοῦ Λο-
γίου Ἑρμοῦ αὕτη ἡ σημείωσις.

Ἰδοὺ ἡ ἀπόκρισις καὶ τῶν βιβλίων ἡ σημείωσις:

Χρυσέμου Σ. . . !

„Με πόσῃν χαρὰν ἐδιάβασα τὸ γράμμα σου! ἔχῃ δὲ τὴν πρὸ πολλοῦ γνωσθῇ εἰς ἄμείνῃ φιλομάθειάν σου, ἀλλὰ διὰ τὸν ζῆλον σου εἰς τὸ νὰ μεταδώσῃς καὶ εἰς ἄλλους συμπατριώταις μας τὰ καλὰ τῆς ἀληθινῆς σπουδῆς καὶ φιλοσοφίας, ἀψηφώντας παντάπασι τῶν μικροῦν καὶ περιωσμένων ἀνθρώπων ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς κατάκριταις καλότηχοι ἔσοι κατορθώσου νὰ ἐγκολπαθοῦν τὸ ὄψιστον καὶ μέγιστον τῆς δασκαλεσύνης ἐπάγγελμα! καλὸς τυχεὶς καὶ ἔσθ' ὅτι ἡμπόρεσες νὰ ζῇς ὡς ἀληθινὸς καὶ πέλεις ἀνθρώπος καὶ τὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς ἀληθινῆς ἠθικῆς, ζώντας διὰ τὸ ὅλον, καὶ μεταχειριζόμενος τὸ ἄτομόν σου ἐς ὄργανον πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, μὴ ἐμποδιζόμενος ἐκ τῶν διαφόρων ἐναντία! ἄρα γε θὲ νὰ ἴμωρῶς καὶ ἐγὼ νὰ σιμῶμαι; τί λέγω! καὶ τολμῶ νὰ προσέρω τὴν δέαν λέξιν φίλος, ὅταν δὲν ἔχω δύναμιν νὰ βάζω ἐδήγοντῃς ζῶντες τὸ παράδειγμα τῶν ἐναρέτων φίλων μου, τῶν φίλων μου ἀληθῶς, ὅπου ἐνεργοῦν κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐθνικῆς ἠθικῆς, καὶ τὰ τὸν μόνον ἀληθινὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου, πασχίζοντες ὅσον ἡμποροῦν νὰ ἐπληρύνῃ τὰ χρήτους; μὴ μεμψίζῃς τὴν πολυλογία μου; διὰ τὴν χαρὰν μου ἀπ' ἄλλου ἄρχισα, καὶ ἄλλου ἐκτάτησά. Περὶ τῶν βιβλίων, ὅπου με γράφει, σὶ σημειῶν ὅσα ἐγνώρισά· κρίμα, ποῦ δὲν ἔτυχες εὐκαρίαν νὰ μάθῃς καὶ τὴν Γερμανικὴν, ἐπεὶ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σφαιρικὴν γλῶσσαν εὗρισκονται πολλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν σου ἀξιόλογα· ἐσημείωσα καὶ μερικὰ ὀγκώδη καὶ πολυτόμα, ἔχῃ ὡς ὠφέλιμα νὰ τὰ μεταχειρισθῇς εἰς παροῖσιν, ἀλλ' ὡς χρήσιμα διὰ νὰ τὰ συμβουλευέται ἕνας δάσκαλος· ἂν δὲν ἤξευρα τὴν γνώμην σου καὶ τὰ φρονήματά σου, ἂν δὲν ἤμουν βέβαιος, ὅτι ἐγνώρισες τὴν ἀνάγκη μας, καὶ τὰ ἐπιτηδειότερα μέσα πρὸς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀνθρώπου καλλιέργειαν, καὶ τὸν καθαρὸν σκοπὸν τῶν σχολείων, τότε θὲ νὰ σ' ἔγραφα καὶ ἄλλα καμψία τῆς ὠφελείας, ἢ βλάβης τῶν μεταφραζομένων, ἢ συγγραμμάτων ἀπὸ μερικὸς ὁμογενεῖς μας ὀγκωδεσμάτων πολυτέρων βιβλίων, καὶ περὶ τῆς κατ' ἀνάγκην πολλὰ μεγάλῃς ἀν-

λίστατῃς σύντομης καὶ μεθοδικῆς μονοτομίας τῶν διδασκτικῶν καὶ σοφιστικῶν βιβλίων. κτλ.

Leçons élémentaires de Mathématiques par La Caille, augmentées par Marie, avec des Notes par M. Labey . . . Ouvrage adopté par l'Université pour l'enseignement dans les Lycées in-8. 6 fr. 50 c.—Αὐτὸ τὸ βιβλίον, ἂν εἰς μονοτομον, περιέχει ὅμως τὰ οὐσιωδέστερα καὶ σοφιστικὰ ὅλης σχεδὸν τῆς καθαρῆς μαθηματικῆς· καὶ ὅποιος τὸ σπουδάσει, καθὼς πρέπει τὰ μαθηματικά νὰ σπουδάζονται, ἐπιμελούμενος ἔχει μόνον τὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν αὐτῆς τῆς τέχνης ὠφέλιμης, ἢ καὶ ἀναγκασιότατης ἐπιστήμης, ἡμπορεῖ μετὰ ταῦτα καὶ μένος του, ἂν ἔχῃ εὐκαιρίαν καὶ ὀρεξιν, μελετώντας καὶ ἄλλα πλήρεςερα συγγραμματα νὰ τελειοποιῇ πολὺ περισσότερον.

Cours des mathématiques à l'usage des écoles impériales militaires, par les professeurs Allaire, Billy, Puissant, Boudrot. Τὸ πρῶτον βιβλίον περιέχει ἀριθμητικὴν, Ἀλγεβρὰν, καὶ Γεωμετρίαν, ὀλίγον διαφορετικὴν ἀπὸ τοῦ Legendre καὶ τοῦ Lacroix· εἰς τὸ τέλος τῆς λύσεως διαφορῶν προβλημάτων γραμμικῶν καὶ ἀριθμητικῶν, τὸ πρακτικὸν ἀποδιδόντας· τὸ δεύτερον βιβλ. ἐκτείνει τῶν ιδιοτήτων τῶν ἐπιπέδων, τῶν ἐπιπεδῶν καὶ τῶν σφαιρικῶν σχημάτων· τὸ τρίτον βιβλ. τὰ σοφιστὰ τῆς περιγραφικῆς Γεωμετρίας· τὸ τέταρτον, Γεωμετρίαν καὶ πρᾶξιν τῆς Ὑδροστατικής (nivellement)· τὸ πέμπτον, Τριγωνομετρίαν ἐπιπέδην, τὴν προσαρμογὴν τῆς, πραγματικῆς περὶ σηκώματος ἐπιπέδων, καὶ διαφόραις γεωμετρικαῖς μέθοδοις πῶς ν' ἀντιγράφονται τοπογραφικαῖς χάρταις· δίνει καὶ ὀλίγον ἰδίαν περὶ τῆς σφαιρικῆς τριγωνομετρίας· τὸ ἕκτον, σοφιστὰ τῆς ἀναλυτικῆς Γεωμετρίας, ὅπου εἰς περὶ καμπύλων καὶ περὶ τῆς τριδιάστατης Γεωμετρίας ἱκανά. Ἡ Μηχανικὴ περιέχει Στατικὴν, Δυναμικὴν καὶ Ὑδροστατικὴν. Καὶ αὐτὸ τὸ μονότομον σύγγραμμα εἶναι πολλὰ καλὸν καὶ διὰ τὰ σχολεῖα μας, καὶ μαλιστα, ἂν προστεθοῦν ἡ σφαιρικὴ Τριγωνομετρία, ὁ διαφορικὸς καὶ ὀλοκληρωτικὸς λογαριασμὸς, ἴσως καὶ μερικὰ ἄλλα, γίνεται προκριωτέρον καὶ ἀπὸ τοῦ Lacaille· εἰς τὸ τέλος εἶναι καὶ πίναξ τῶν ὀρισμῶν καὶ ἀρχῶν πρὸς τὴν χρησίμην, ἐπεὶ δὲ δείχνει συνεπικρὶ τὴν σύνδεσμον τοῦ ὅλου. Éléments de géométrie par Legendre, membre de l'In-

stituit. Αυτό ἔγινε διὰ προσταγῆς τῆς διοικήσεως, καὶ ἐπα-
γέεται πᾶρα πολὺ.

Elémens de Géométrie par Develey. Αυτό ἐφάνηκε με-
τὰ τὸ ἀνωτέρω· ὁ εἰς τὴν Bibliothèque universitaire ἐπικρι-
τῆς του τὸ κηρύττει ὡς μεθοδικώτερον, συστηματικώτερον καὶ
πλέον ἐπιτυχημένον ἀπὸ τοῦ Legendre· ὁ συγγραφεὺς του
εἶναι εἰς τὴν Lauzanne τῆς Μαθηματικῆς δάσκαλος.

Recueil des diverses propositions de Géométrie res-
lues ou démontrées par l'analyse algébrique, précédé d'un
precis du levé des plans par Puissant.

Recueil des problèmes résolus par des considérations
purement géométriques. Καὶ ἡ δυν' αὐταῖς ἡ συλλογὴ ἴσως
πολλὰκις ἡμετεροῦν νὰ χρησιμεύσουν ἕνα δάσκαλον τῆς Μα-
θηματικῆς.

Traité de la Géométrie descriptive, par Polier. Ὁ συγ-
γραφεὺς πολλὰ καλὰ ἐπίτυχε τὸν σκοπὸν του· ὑπόκειται
νὰ ἐκδῶσι καὶ δύο ἄλλα τομίδια περὶ τῆς προσαρμογῆς τῆς
σύγγραμμά ὅμως πραγματευόμενον κατ' ἑκτασιν αὐτὸ τῆς
Μαθηματικῆς τὸ ἀντικείμενον εἶναι τὸ ἑξῆς:

Géométrie descriptive par Monge (sanateur) μετὰ δύο
Supplémens de la Géométrie descriptive par Hachette· εἰ
δεύτερον περιέχει καὶ τὴν ἀπὸ τὸ ἐγγλέζικον μεταφρασιν τῆς
γεωμετρικῆς ἀναλύσεως τοῦ φυσικοῦ Leslie (περιήρμου δι-
ταῖς περὶ τῆς ἀκτινοβολήσεως τοῦ Γερμανικοῦ ὠρεῖαις πύ-
ραις του), ὁ ὅποιος θέλει νὰ δείξῃ τὴν ὠφέλειαν τῆς γεωμε-
τρικῆς ἀναλύσεως, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ προβλήματα καὶ
τὰ θεωρήματα, ἀφοῦ τὰ λύει ἀναλυτικῶς, τὰ λύει καὶ συν-
θετικῶς, ἀναπληρῶνοντας τρόπον τινὰ μετὰ τοῦτο τὰ ὅσα μὲν
ἔμειναν τῶν παλαιῶν ἀπὸ τὴν ἐπίπεδον Γεωμετρίαν. Καὶ ὁ
Hachette μετὰ τέτοιον τρόπον ἔγραψε τὰ Elémens de Géomé-
trie à trois dimensions· τὸ συνθετικὸν μέρος αὐτοῦ τοῦ βί-
βλιου ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀναπλήρωμα τῆς Γεωμε-
τρίας τῶν παλαιῶν, ἢ ἡ συνέχεια τοῦ βιβλίου των περὶ τὸ
ἐπίπεδον, καὶ τῶν στερεῶν τριέδρων γωνιῶν.

Cours complet de Mathématiques, par Garnier· αὐτὴ
ἡ σειρά περιέχει τὰ ἑξῆς:

1. Traité d'Arithmétique, in - 8, 2 fr. 50 c.
2. Elémens d'Algèbre, in - 8. 5 fr.

3. Analyse algébrique in - 8. 6 fr.

4. Géométrie analytique, in - 8. 5 fr. 50 c.

5. Les réciproques de la géométrie, suivis d'un recueil
de problèmes et de théorèmes, et de la construction des ta-
bles trigonométriques, in - 8. 5 fr.

6. Elémens de Géométrie, contenant les deux trigo-
nométries, les élémens de la polygonométrie et du levé des
plans, et l'introduction à la géométrie descriptive in - 8. 5 fr.

7. Leçons de statique in - 8. 5 fr.

8. Leçons de calcul différentiel. in - 8. 7 fr.

9. Leçons de calcul integral. in - 8. 7 fr.

Εἰς αὐτὴν τὴν σειράν τῶν μαθηματικῶν εἶναι τὰ πράγματα
κάμποσον ἀναπτυγμένα, καὶ ἴσως δὲν εἶναι περιττὴ εἰς ὅσους
χρειαζονται καὶ ἐκτεταμένα τῆς Μαθηματικῆς συγγράμματα.

Traité de Géodésie, ou exposition des méthodes
astro nomiques et trigonométriques, appliquées soit à la
mesure de la terre, soit à la confection du canevas des
cartes et des plans, 2 vol. in - 4. 18 fr.

Traité de Topographie, d'Arpentage et de Nivellem-
ent, avec deux supplémens contenant la théorie de la
projection des cartes, in - 4, ouvrage adopté par l'Uni-
versité, pour l'enseignement dans les Lycées. 18 fr.

Αὐτὰ τὰ βιβλία ἐπαινοῦνται πᾶρα πολὺ, καὶ χρησιμεύουν
ἀναμφιβόλως κάθε δάσκαλόν μας τῆς Μαθηματικῆς, ἂν θέλῃ
(καὶ πῶς γίνεσθαι νὰ μὴν τὸ θέλῃ!) νὰ δείξῃ εἰς τοὺς μα-
θητὰς του καὶ τὴν πραγματικὴν ὠφέλειαν τῆς ἐπιστήμης, ὅπου
διδάσκει.

Elémens de Physique expérimentale, de Chémie et de
Minéralogie, suivis d'une abrégé d'Astronomie, par P. Ja-
cotot, 2. vol. in - 8, et 1 vol. in - 4. contenant 73 planches.
1804. Αὐτὸ τὸ σύγγραμμα εἶναι ἀτελὲς καὶ παλαιὸν ὡς
πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Traité complet et élémentaire de Physique par Ant. Li-
bes, 3 vol. in - 8. 1813. 18 fr. Αὐτὴ ἡ Φυσικὴ εἶναι τελειό-
τερη, πληρέστερη καὶ νεώτερη· ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ μέθοδος τῆς
ἐπαινεθῆκε ἀπὸ πολλοὺς σοφοὺς καὶ ἐφημερίδαις· τὸ φυσικο-
αστρονομικὸν μέρος εἶναι πολλὰ καλόν.

Ἡ μονότομη Φυσικὴ τοῦ Boudant μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν

Essai d'un cours élémentaire et général des sciences physiques, t. 1. partie physique. 1815, in-8. 7 fr. 50 c. εἰναι τῶσον μεθοδικὴ καὶ συστηματικὴ, ὥς καὶ εἰς τὴν Biblioth. théorique Universelle, καὶ εἰς ἄλλαις σημαντικαῖς ἐπισημοῖς καὶ ἐφημερίδαῖς πᾶρα πολὺ τὴν ἐπαίνεσαν. Ὁ συγγραφεὺς λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ σοειωδὴς καὶ γενικὴ πραγματεία ἐσυγγραφή, ὅταν ἦτον διωρισμένος νὰ παραδίδῃ αὐταῖς ταῖς ἐπισήμαις ἡ Χημικὴ, ἡ Φυσικὴ ἱστορία δὲ νὰ φανῶν μετ' ὀλίγου, καὶ δὲ πούλουνται ξεχωριστά· δὲν ἐπροσπάθισα, λέγει, νὰ εἰδῶ εἰς τοὺς μαθητὰς κατ' ἑκτασιν καὶ βάθος τοῦτο, ἡ ἐκείνῳ τὸ μέρος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐκτίσω ταῖς πρώταις καὶ δευτερεύουσιν ἀρχαῖς, ἡ ὁποῖαις ἡμετέροις μετὰ ταῦτα νὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς τὸ νὰ προχωρήσουν καὶ ἡ τελειοποιήσων περισσότερον καὶ χωρὶς δασκάλου βοηθῶν καὶ τῇ ἀληθείᾳ καθένας, ὅπου ἐσπούδασεν ὅχι παθητικῶς, κ' ἐγνωρίσεν, ὅτι ἡ νοερὴ αὐτενέργεια τοῦ μαθητοῦ συμπροσφυμένη μετ' τὴν ἐπίμονον προμελέτην κ' ἐπιμελέτην (χωρὶς τὰ ὅπτα, ὅχι μόνον καθόλου καρπὸς δὲν γίνεταί, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν γνωστικῶν δυνάμεων πᾶρα πολὺ ἐμποδίζεται) περιορίζουν καὶ κατανατοῦν τοῦ δασκάλου τὴν βοήθειαν, χωρὶς κάμμιν βλάβην, ἀλλὰ μάλιστα καὶ μετὰ μὲγαλὴν ἀφειδίαν, εἰς ἀπλῶς λύσιν καὶ ἐξήγησιν, καὶ πάλιν ἔχουσιν χυρὴν, τῶν ἀποριῶν καὶ δυσκολιῶν· καὶ εἶδεν προεξέτι ἀπὸ τῆς ἰδίου πείρας, ὅτι ἡ γνώσις τῶν δευτερευουσιν ἀρχῶν μὴς ἐπιστήμης τὸν ὀδηγήσεν εὐτυχῶς καὶ εἰς τὴν μελέτην ἄλλων ἐκτεταμένων καὶ πληρεσέων, πλὴν καὶ μεθοδικῶν βιβλίων περὶ τῆς ἰδίας ἐπιστήμης, αὐτὸς ἂν ἰδῇ τὴν φυσικὴν τοῦ Beau-dant, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπιθυμήσῃ μετ' ὀλίγου τῇ καρδίᾳ νὰ φανῶν μετ' ὀλίγον καὶ ἡ Χημικὴ, καὶ ἡ Φυσικὴ ἱστορία.

Καὶ τοῦ Biot ἡ δίτομη σοειωδὴς ἐπιτομὴ τῆς φυσικοῦς Φυσικῆς εἶναι πολλὰ καλὴ· εἰς τὸ περὶ φωτὸς ἐκτείνεται ἀρκετὰ· μαθηματικαῖς δειξαις δὲν μεταχειρίζεται, ἀλλὰ εἰσφέρει εἰς τὴν τετρατόμην γενικὴν πραγματείαν τῆς πειραματικῆς καὶ μαθηματικῆς Φυσικῆς· μὲγαλὴν ἀφειδίαν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἕνας δάσκαλος ἀπὸ αὐτὰ τὰ συγγράμματα.

Περὶ Χημικῆς πολλὰ μὲ κακοφαινέται, ὅπου δὲν ἔχον

καὶ κανένα σύγγραμμα σύντομον· τοῦ Thénard τὸ Traité de chimie élémentaire théorique et pratique (1817—18. 4 vol. in-8. 26 fr.) εἶναι κατ' ἑαυτὸ ἀξιόλογον, πλὴν ἡμπορεῖται νὰ ἀποφασίσῃ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὡς διδασκικὸν βιβλίον εἰς τὰ σχολεῖα μας; Πολλὰ καλὸν εἶναι καὶ τὸ μεταφρασμένον εἰς τὴν Γαλλικὴν τοῦ Ἀγγλου Thomson Σύστημα τῆς Χημικῆς (9. τμ. εἰς-8. 1809 60 fr.)· ὁ συγγραφεὺς ἔκαμε καὶ ἄλλην νέαν ἐκδοσιν, κατὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἀκολουθῶνς πολλὰ διαφωτιστικὰ· καὶ αὐτὴ ἡ ἐκδοσις ἀκούσα, ὅτι μεταφράζεται εἰς τὸ Γαλλικόν, καὶ ἂν ἀληθεύῃ, ὅτι αὐτὴν τὴν μετάφρασιν δὲ τὴν πλουτίσῃ μετὰ σχολία καὶ μετὰ παρατηρήσεις τοῦ ὁ περίφημος καὶ ἀξιόλογος Gay-Lussau, τότε ἡ ὠφέλεια αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος δὲ ν' αὐξήσῃ πᾶρα πολὺ. Καὶ ὁ Ἰσπανὸς Orfila, γνωστὸς διὰ τὸ περίφημον περὶ Τοξικολογίας σύγγραμμά του, ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους πρὸ μερικῶν μηνῶν Χημικὴν μετ' ἐπιγραφῶν Eléments de Chimie médicale (14 fr.)· αὐτὸ τὸ βιβλίον ἐκινήθη καὶ ἀπὸ ἄλλους, καὶ ἀπὸ τὸν πολυμαθὴ Virey εἰς τὸ Journal de Pharmacie et des Sciences accessoires, ὁ ὁποῖος τὸ κηρύττει ὡς un ouvrage substantiel, qui ne saurait manquer d'être utile à tous les étudiants en médecine, en pharmacie et les autres arts analogues· καὶ εἰς ἡμᾶς ὁμοίως δὲ νὰ ἦταν πολλὰ χρήσιμον, καὶ μάλιστα ἂν ἔλειπαν ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἱατρικὴν, κ' ἐκκαταποῦσεν ἀκολουθῶνς κάμνισον συντομωτέρου· περιέχει καὶ 14 πίνακας μετ' ἐπιγραφῶν διαφορῶν τῆς Χημικῆς ὀργάνων, καὶ τοῦ πῶς γίνονται τὰ κυριώτερα πειράματα· οἱ τέτοιοι πίνακες πόσον εἶναι ἀναγκαῖοι εἰς τῆς Φυσικῆς καὶ Χημικῆς τὰ διδασκτικὰ συγγράμματα εἶναι φανερόν εἰς καθέναν, καὶ πολὺ περισσότερον ὡς πρὸς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ὑπερούμασθε ὅλαις ταῖς ἐνδοκίαις διὰ πραγματικὰ πειράματα· πλὴν καὶ χωρὶς τοῦτο πολλάκις ἡ διὰ σχημάτων παράστασις κρίνεται ἀναγκαῖα ὡς παραστατικώτερη.

Εἰσοειωδὴς περὶ Φυσικῆς ἱστορίας πραγματεία ἔξω ἀπὸ τοῦ Dameril τὸ Traité élémentaire d'Histoire naturelle 2 vol. in-8. 10 fr., ὅπου ἐσυντάχθηκε κατὰ προσταγὴν τῆς διοικήσεως διὰ τὰ Λύκεια, καὶ μετεκδόθη αὐξημένη εἰς τὰ 1807, μετὰ 33 πίνακας παρασέροντας ὑπὲρ τὰ 500 ἀντικείμενα, ἀλλ'

λη δὲν ἀκούγεται μὲ ἔπαινον εἰς τὸ Γαλλικόν· συγγράμμα-
τα ὁμῶς μεθοδικὰ καὶ συστηματικὰ περὶ τῶν διαφορῶν μερῶν
τῆς Φυσικῆς ἰσορίας εὐρίσκονται πολλά καὶ καλὰ, καθὼς τῆς
Ὁρυκτολογίας τὰ ἐξῆς:

Traité élémentaire de Minéralogie, suivant les prin-
cipes du professeur Werner par Brochan, An IX, 2 vol. in-8,
16 fr. καὶ

Traité élémentaire de Minéralogie, avec des appli-
cations aux arts par Brongniat, 1807, 2 vol. in-8, 15 fr.

Τῆς Βοτανικῆς

Théorie élémentaire de la Botanique, ou Exposition des
principes de la classification naturelle, et de l'art de décrire
et d'étudier les végétaux par Decandolle, 1813, in-8. 6 fr.
καὶ

Nouveau voyage dans l'empire de Flore, ou Principes
élémentaires de Botanique par Deslongchamps, 1817, 1 vol.
in-8, 7 fr. 50 c.

Τῆς Ζωολογίας

Le règne animal des trélués d'après son organisation,
par Cuvier 4 vol. in-8, 1817, 26 fr.

καὶ ἡ Zoologie analytique (1 tom. εἰς-8, 1817, 6 fr.) τοῦ
Dumortil εἶναι χρήσιμον βιβλίον.

Ὡς τόσον ἡ χοιχειώδης πραγματεία τοῦ Dumortil, διὰ
τὴν συνταμίαν της, εἶναι ὡς διδακτικόν βιβλίον τῶν κριτι-
κῶν· καὶ τῶντι, ὡς πρὸς τὴν Βοτανικὴν καὶ Ζωολογίαν,
δι' αὐτοῦ ὁ μαθητὴς γίνεται ἱκανὸς νὰ μεταχειρίζεται καὶ ἄλ-
λα συστηματικὰ καὶ μεθοδικὰ συγγράμματα· καὶ τὰ ἑλπί-
σας, ὅπου περιέχει, περὶ τῶν ἀνοργάνων σωμάτων δὲν σφαλ-
λῶντι, ἀντὶ τὴν θεωρίαν ὡς ἀφελιμώτατην εἰσαγωγὴν εἰς τὴν
χοιχειώδη περὶ τῆς Ὁρυκτολογίας πραγματείας τοῦ Brongniat.

Ἡ φυσικὴ Ἀστρονομία τοῦ Biot εἶναι πολλὰ καλὴ, ἁ-
λὰ διὰ τὴν τριτομέλειαν δὲν ἔμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ κατὰ
τὸ παρὸν εἰς τὰ ἐδικά μας σχολεῖα ὡς χοιχειώδης διδακτικὸν
βιβλίον· ἡ ἐπιγραφή της εἶναι, Traité élémentaire d'Astrono-
mie physique (εἰς-8, 1810, 25 fr.): ὅσα τῆς Μαθηματικῆς
εἶναι ὑπὲρ τὴν δυνάμιν τῶν μαθητῶν, ὅπου ἐσπούδασαν μόνον
τὰ πρῶτα χοιχεῖα τῆς Μαθηματικῆς, δὲν περιέχονται εἰς
τὸ κείμενον, ἀλλ' εὐρίσκονται εἰς χωριστὰ σχόλια· ὁ τρίτος

τοῦ περιέχει καὶ πραγματείας τῆς ναυτικῆς Ἀστρονομίας,
συναρτημένην ἀπὸ τοῦ Rossel· ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ τὸ βί-
βλιον τοῦ ἐπιτυχημένον κατὰ τὴν ἐλπίδα του, εἰάν οἱ νεοί
ἐκ αὐτοῦ ἔμποροῦν νὰ ἐδηγηθοῦν εἰς τὴν ἐννοήσιν τῶν ἀθα-
λάσων συγγραμμάτων τοῦ λαμπροῦ καὶ περιφήμου Laplace,
τῆς Οὐράνιας Μηχανικῆς (Traité de Mécanique céleste 4 vol.
in-4, avec trois suppléments, 66 fr.) καὶ τῆς Ἐκθέσεως
τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου (Exposition du système du mon-
de, in-4 15 fr.).

Ἡ ἐπιτομὴ τῆς Ἀστρονομίας (Abrégé d'Astronomie in-8,
1813, 10 fr.) τοῦ Delambre εἶναι καλὴ, πλὴν ἀπαιτεῖ ἀρ-
κετὴν γνώσιν τῆς Μαθηματικῆς.

Τοῦ Hasselratz τὸ σύγγραμμα Cours de Physique cé-
leste, in-8, 7 fr. 50 c. δὲν εἶναι ἀχαμνόν.

Καὶ τὴν Οὐρανογραφίαν τοῦ Francoeur (εἰς 8, 7 fr.)
ἔμπορεῖ τις νὰ τὴν μεταχειρισθῇ ὡς διδακτικὸν ἐγχειρίδιον·
ὁ συγγραφεὺς ἐπρόσπαθῆσε νὰ γράψῃ μὲ τέτοιον τρόπον τὸ
βιβλίον του, ὥστε νὰ τὸ ἐννοοῦν, ὅσοι ἠξεύρουσιν τὴν Ἀριθμητι-
κὴν μόνον καὶ τὴν Γεωμετρίαν, καὶ ἀκολουθῶν νὰ τὸ καμνὴ
χρησὶμον καὶ εἰς τοὺς φιλολόγους, διὰ νὰ καταλαμβάνουσιν
τὰ θεμελίωσις συγγράμματα τῶν παλαιῶν, οἱ ὅποιοι ἐγνώ-
ριζαν καὶ τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ τὴν Φυσικὴν ἰσορίαν, καὶ τὴν
Γεωργικὴν, καὶ τὴν Φυσικὴν κτλ. ὡς καὶ οἱ περιφημότεροί
μας μεταφράσαι, λέγει ὁ συγγραφεὺς, εἶδαν πολλάκις, ὅτι
εἶναι ἀδύνατον νὰ καταλάβουν ἀκριδῶς τοὺς παλαιούς, χωρὶς
τὴν βοήθειαν τῶν σοφῶν, τοὺς ὁποίους ἐσυμβουλευόνταν
πάντοτε· λέγει καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ περὶ τῆς ἀφελείας
τῶν ἐπιστημῶν, πῶς δυναμύνουσιν καὶ ἀναπτύσσουσιν ὅλως ταῖς
μεταφράσαις κτλ. Τὸ σύγγραμμα διαιρεῖται εἰς δύο μέ-
ρη· τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς
Ἀστρονομίας καὶ τὸ δεύτερον περιέχει τὸ περὶ τῆς γνωρίσεως
τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἡ περιγραφή τῶν ἀστερισμῶν μὲ ταῖς κυ-
ριώτεραις ἰσορίαις των· καὶ εἰς τὸ τέλος λύσεις τῶν οὐσιαδε-
σίων τῆς Ἀστρονομίας προβλημάτων.

Τὸ μέγαλον τοῦ Delambre περὶ Ἀστρονομίας σῖνταγμα
(Traité complet d'Astronomie théorique et pratique, 38, in-4,
1814, 60 fr.) ἀπ' ὅλους σχεδὸν θεωρεῖται ὡς τὸ καλλίτερον
καὶ τελειότερον ἀπ' ὅσα ἐβράνθηκαν ὡς τὴν σήμερον, καὶ εἰς
ἴσιν μέγαλον ἔμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ πᾶσι πάλιν.

Τοῦ Rivaud τὸ περὶ Σφαίρας, (Traité de la Sphère et du Calendrier, in-8, 1816, 4 fr.) ἐκδομένον καὶ αὐξημένον ἀπὸ τοῦ Puissant, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν του εἶναι κάμπεσον ἐπιτυχμένον.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα φιλοσοφικὰ συγγράμματα μετὰ τοῦ Ἐλβετίου καὶ Κουτιλιάκ, καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν Γάλλων, εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς :

Elémens d'Idéologie par Destutt-de Tracy. 4 vol. in-8. 22 fr.

Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει τὴν καθαρὰν Ἰδεολογίαν, ἡ λαδὴ τὸ περὶ ἀρχῆς καὶ μορφώσεως τῶν ἰδεῶν μας, καὶ μέρος τῆς ἐπισήμης τῶν σημείων τους· ἡ τιμὴ του εἶναι 5 φρ. μετατυπώθηκε εἰς τὰ 1817.

Ὁ δεύτερος τὴν Γραμματικὴν, θεωρουμένην ὅχι ὡς τὴν χυρὴν τοῦ ὁμιλεῖν καὶ γράφειν, ἀλλ' ὡς ἐπισήμην τῶν σημείων, καὶ συνέχειαν τῆς ἰδεολογίας, ἡ τιμὴ του 6 φρ. μετατυπώθηκε εἰς τὰ 1817.

Ὁ τρίτος τὴν Λογικὴν, καὶ εἰς τὸ τέλος προσέθηκεν κεφαλαιώδη τῆς Instauratio Magna (μεγάλῃ Ἀνακαίνισις) τοῦ Bacon, ἢ τῆς Λογικῆς τοῦ Hobbes· ἡ τιμὴ 6 φρ. ἐτυπ. εἰς τὰ 1808.

Ὁ τέταρτος πραγματεία περὶ τῆς Θελήσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της· τὴν ὁποῖαν ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὡς ἀποαγωγὴν τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπισημῶν· περιέχει καὶ μέρος τοῦ πέμπτου τόμου περὶ Ἠθικῆς, ὅχι ὡς δόγμῳ εἰς ταῖς πράξεις μας, ἀλλ' ὡς ἀπλῆς ἐξετάσεως καὶ ἰσότητος τῶν παθημάτων, αἰσθημάτων, κλίσεων, ἐπιθυμιῶν τῶν τῶν μας. κτλ. 1815. 6 φρ.

Ὁ συγγραφεὺς δοξάζει, ὅτι καθὼς ἡ φυσικαὶς ἐπιστήμη δὲν ἠμποροῦν καθόλου νὰ προχωρήσῃ, ὅταν παραβλεπόμεναι τὴν πείραν, καὶ μὴν προσιμένοντες ἀρκεταῖς παρατηρήσεσι, βιάζομεν καὶ πλάττομεν τοιαυτὰς θεωρίας περὶ τῆς τάξεως τοῦ παντός, περὶ τῆς συνθέσεως, μορφώσεως καὶ ἀρχῆς του, ἔτι καὶ εἰς ταῖς ἠθικαῖς ἐπισήμαις, καὶ εἰς τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος τὴν φιλοσοφίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμουμε τὴν παραμικρὴν πρόοδον, ὅταν κτερίζομε πλῆθος συζητήματα περὶ τῆς φύσεως τοῦ νοός, πρὶν νὰ ἐξετάσωμε καὶ μόνον ταῖς ἐργασίας του· ὅτι καὶ ἂν εἶπαν μερικοὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος, πάλιν ἡ σπουδὴ του εἶναι πολλὰ ὠφέλιμη, καὶ μάλιστα εἰς ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους, μὴ φαίνεται, εἶναι ὠφελιμώτερον κατὰ τὸ παρὸν ἢ διὰ τῆς λογικῆς πείρας σπουδὴ τῶν διαφόρων ἐπισημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας.

καὶ τὸ μικρὸν βιβλίον του μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν Principes logiques (1. τμ. 101. κατ. 1817. 2 φρ.) ἂν τὸ διαβάσῃ τις μὲ προσοχὴν, εὐκολώτερα θὰ καταλαμβάνει τὰ σοφιστὰς τῆς Ἰδεολογίας του.

Τοῦ Dégérando τὸ φεφανωμένον ἀπομνημόνευμα De la génération des connaissances humaines· καὶ τὸ ἀξιολογόντα σύγγραμμα Des Signes et de l' Art de penser considérés dans leurs rapports mutuels (4 τμ. εἰς 8.), καὶ ἡ τρίτομη ἰσότης τῶν συζητήσεων τῆς φιλοσοφίας εἶναι πολλὰ χρησίμους βιβλίον, καὶ μάλιστα εἰς ἑστέας δὲν ἠξέουρον τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ἀναγκάσειν· κρῖμα μόνον, ὅτι αὐτὰ καὶ τὰ τρία τὰ συγγράμματα ὡς καὶ εἰς τὸ Παρίσι εἶναι δυσεύρετα.

Influence de l'habitude sur la faculté de penser par Maine-Biran. An XI. 5 fr. καὶ τὸ Sur la decomposition de la pensée τοῦ ἰδίου· καὶ τὰ δύο ἐφεφανώθηκαν ἀπὸ τοῦ Πανεπιστήμιου (Institut) τῆς Φραντζας. Πρὸ μερικῶν μηνῶν ἐφάνη ἀνώνυμον τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἓνα 80 φυλλον, πλὴν βιβλίου, πόνημα μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν· Examen des Leçons de Philosophie de M. Laromiguière, ou considérations sur le principe de la Psychologie, sur la réalité de nos connaissances, et l'activité de l'âme· εἰς αὐτὸ ἀναιρεῖ καταπειστικῶς ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Λόκ, τοῦ Κουτιλιάκ καὶ τῶν ὑπαδῶν τους· εἰς ἓνα μέρος σχεδὸν σὺν νὰ ὑπόσχηται, ὅτι θὰ ἐκδόσῃ εἰς τὸ κοινὸν καὶ μίαν τέλειαν πραγματείαν περὶ Ψυχολογίας, τῆς ὁποίας ἀρχὴ καὶ βᾶσις θὰ νὰ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἄμεση ἀντίληψις τῆς ἀτομικῆς μας ὑπάρξεως, τοῦ Ἐγώ.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Garat (αὐτοῦ τοῦ εὐρίσκονταίς ἢ τὴν διὰ χειρογράφου συλλογὴν τῶν μαθημάτων, ὅπου παραδόθηκαν εἰς τὰ Ecoles normales), τοῦ Laromiguière, τοῦ Lancelin, τοῦ Jaquemont εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπαινούμενα.

Τὸ περιφημον καὶ μόνον εἰς τὸ εἶδος τοῦ φυσιο-ψυχολογικῶν σύγγραμμά τοῦ Cabanis, ἐπιγραφόμενον, Rapports du physique et du moral de l'homme (3 édit. 1815, 2 vol. in-8. 14 fr.) εἰς καθὲ εἰδήμονα τῆς Ἀνατομίας καὶ Φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ὅχι καὶ τῶν λοιπῶν θεωρητικῶν τῆς ἱατρικῆς μαθημάτων (*), εἶναι ὠφελιμώτατον· ὁ Destutt do

(*) Καθὼς εἰς ὅλα τὰ ὄργανα ὄντα, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅλα τὰ μέρη τῆς φύσεώς του εὐρίσκονται εἰς ἀκρίβειαν σχέσιν καὶ ἀναγκατικῶς, καὶ μὴ ταῖς δυνάμεις, ὅπου ἀναπτύσσονται εἰς αὐτὴν· καὶ διὰ

Tracy τὸ ὑπερβαίνει, καὶ ὡς μόνον ἐπιτυχίαν τῶν σοιχείων τῆς ἰδεολογίας τοῦ ἐπιθυμεῖ νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνέπεια τοῦ, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον διὰ τὴν ἰδίαν του δόξαν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅχην διὰ τῆς ἐπιστήμης τὴν ἀφέλειαν.

τοῦτο τὸ ἔλρον προσδιορίζεται ἀπὸ κάθε μέρος καὶ τὸ ἀνάπαλιν· ὅθεν ἡ τέλεια τοῦ ἀνθρώπου σπουδὴ ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ φυσικοῦ μέρους τοῦ, καὶ καθ' ἑαυτὸ, καὶ καθ' ὅλως ταῖς σχέσεσιν τοῦ μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν φύσιν· καὶ ἀκολουθεῖ ὄχι μόνον ἡ γνώσις τῶν λοιπῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀναγκαία, εἰς ἕτοιμον ἐπιθυμῆσαι νὰ σπουδῇ καὶ νὰ γινώσκῃ ὅλον τὸν ἀνθρώπον, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ κατορθωθῇ τοῦτο τῇ π. μέρει, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν θεωρητικὸν τῆς ἱατρικῆς μαθημάτων, τῆς κοινῆς τομῆς, Φυσιολογίας, γενικῆς Παθολογίας κ. τ. λ. ἐπειδὴ πρόσετι ὁ ἱατρικὸς καὶ φιλόσοφος Galvani πραγματεύεται περὶ τῶν σχέσεων τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θεωρουμένου ὄχι μόνον φυσιολογικῶς ἀλλὰ καὶ παθολογικῶς, ἐξετάζοντος δηλαδὴ, ὄχι μόνον τοῦ γένους, τῆς ηλικίας, τῆς κλῆσεως κ. τ. λ., ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς διαίτης ἐν γένει τὴν ἐπιβόρην καὶ εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ θυμικόν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο τὴν θεωρητικὴν τῆς ἱατρικῆς εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς καταλήψιν τοῦ βιβλίου τοῦ πλην καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, καὶ ὅλου τοῦ εσωτερικοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐχρειάζονταν καθόλου γνώσις τοῦ ἐξωτερικοῦ· πάλιν ἀνάγῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς γυνισμοῦ, τῆς ὑπάρξεως, τῆς διατηρήσεως καὶ φθορᾶς τοῦ, τῆς παύσεως, ἡ ἐνεργητικὴ πρὸς τὸν ὅλον κόσμον σχέσεώς του δὲν ἔχει τέσσα ὅλα γήνημα, ὅσα ἡ ἀπλή καὶ καθαρά σπουδὴ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ τέτοιου καὶ γήνημα, τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωματίων, τῶν διαφορῶν φαινομένων τῆς φύσεως τῆς γεννήσεως καὶ ζωῆς, τοῦ σχήματος καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν λοιπῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων σωματίων, κ. τ. λ.; Ἀνάμνηστος ἡ ἐξέτασις τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων, τῆς δι' αὐτῶν κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, τῆς διαφόρων αποτελεσμάτων τῆς δὲν προξενεῖ ὀλιγωτέραν ἡδονὴν κ' εὐχρησίν, ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν αἰτίων τῆς φλόγας, καὶ ὅλων τῶν φαινομένων, ὅπου παρατηροῦμεν εἰς αὐτὴν· μήτε ἡ εὐρεσις τῶν δυνάμεων καὶ ὀργάνων, διὰ τῶν ὁποίων κινεῖται αὐτὴ, ἡ ἐκείνη ἡ μηχανή, εἶναι δεκτικὴ καὶ ἀξιώτερη τῆς σπουδῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν τέλειαν γνώσιν τῶν ὀργάνων, διὰ τῶν ὁποίων βάζει ὁ ἰδιος ὅλον τὸ ὅλον τοῦ καὶ διαφύκει μέρη τοῦ εἰς κίνησιν, χωρὶς τὴν ὁποίαν, καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἡ κίνησις νὰ χαίρῃται ὅλα τὰ λοιπὰ προτερήματα τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ, πάλιν μήτε μηχανὴς, μήτε τέχνης ἦσαν δυνατόν νὰ εὐρεθῶν, καὶ ἡ γῆ μας δὲ ὑπερῶν τῶν τῶν θαυμασιωτέρων καὶ θαύτερον εὐλισμὸν τῆς δι' αὐτοὺς ἔλρον τῆς λόγους ἕως φιλοσοφίαν· κατόχος πολλῶν γνώσεων, καὶ εὐθυμίας αἰετὶ τὸν ἔρωτα τῶν ἀληθινῶν καλῶν, ἀποφασίσει νὰ συγγράψῃ εἰς τὴν γλῶσσάν τῆς ὅλα μεθοδικῶς καὶ σοφιστικῶς βιβλίον, εἰς τὸ ὅποιον δὲ περιεχόνται τὰ ἐξῆς: Ἀνατομία, Φυσιολογία, γενικὴ Παθολογία, καὶ Θεραπευτικὴ (ὅπου προσθέσει καὶ τὰ οὐσιωδέστερα τῆς Ἱερειῆς) καὶ τελευταῖον φυσικὴ ἠθικὴ πολεμία, μὲ τρόπον ὅμοιον, ὥς νὰ φαίνεται ἡ ἀμύση αὐτῆς σχέσεως μετὰ τῶν πρώταις, καὶ τὸ ἀνάπαλιν· πόση δὲ νὰ εἶναι ἡ οὐφείλου αὐτοῦ τῶν βιβλίων, ἂν μάλιστα τὸ μεταχειρισθῶν καὶ εἰς τὰ σχολαῖά μας, δὲν εἶναι δύσκολον τὸ συμπεράνῃς· εἴθε μόνον νὰ μὴν τὸν τύχουν ἀνέγκη ἐμπόδιον.

τὰ στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος τοῦ Ἑγγλέζου Dugald Stewart, μεταφρασμένα εἰς τὸ φραντζίκον ἀπὸ τὸν P. Prevost (2 τμ. 1808. 12 φρ.) κανένας φιλος τῆς σπουδῆς τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, καὶ τῆς φυσικῆς Ἀνθρωπολογίας δὲν δὲν τὰ διαβάσει χωρὶς μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ἀφέλειαν· ὁ συγγραφεὺς εἰς τῆς εἰσαγωγῆς τὸ πρῶτον μέρος, ἐμιλῶντας περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, λέγει, ἐπὶ αὐτῇ ἡ σπουδὴ ἔμεινεν ὀπίσω, ἐπειδὴ οἱ μεταφυσικοὶ δὲν ἐξέταζαν, μήτ' ἐπαρτηροῦσαν τὰ φαινόμενα τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, ἀλλ' ἐκαταγίνονταν περισσώτερον εἰς ὑπερβολὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ κτλ. ἀπὸ αὐτὰ συμπεράνεις τὸν σκοπὸν, καὶ τὴν μεγάλην πραγματικὴν ἀφέλειαν αὐτοῦ τοῦ σοφοῦ συγγράμματος.

Διὰ τοὺς ἀνείθεους τῆς Γερμανικῆς γλώσσας τὴν ἐξῆς συγγράμματα (συνάριθμεῖται καὶ τοῦ Deggerando ἢ Ιερρία) ἐμπόδιον νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἱκανὴν γνώρισιν τῆς νέας τῶν Γερμανῶν φιλοσοφίας.

Philosophie de Kant, par Willers.

Essai sur les élémens de la Philosophie, par Gley.

Ποι αὐτῶν καὶ τῶν δύο ἀνάφερε κάμπος ὁ Λόγιος Γερμανὸς τὸ πρῶτον ἐγράφηκε μὲ σκοπὸν νὰ κάμῃ ἡ γνώσιν εἰς τοὺς φραντζίκους τὴν κριτικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Kant, καὶ μόνον πολλὰ ὀλίγα περιέχει διὰ τοῦ ἰδεολισμοῦ τοῦ Fichte· τοῦτο, ἴσως εἶναι ἀφελιμώτερον, ἂν καὶ σὺ τὸ μελετήσῃς προτιμήτερον ἀπὸ τὰ λοιπὰ· ὁ δὲ Gley ἐκδέτεται σύντομα, καὶ κάμπος εὐληπτα τὰ συστήματα τοῦ Kant, Schelling, καὶ Fichte, καὶ ὅμως δὲν ἀποδέχεται, ἀλλὰ συμφωνεῖ σχεδὸν μὲ τὸν Pascal, καὶ ἀποδίδει ταῖς ἀρχαῖς τῶν γνώσεων μας εἰς τὸ ὀρθὸν λογικὸν καὶ εἰς τὴν κοινὴν αἰσθησίν, λέγοντας, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῶν νέων σχολῶν τῆς Γερμανίας, ἀφοῦ μὲ πείσῃμα καὶ μὲ ὅλα τὰ δυνατά τους, πλήν χωρὶς καρπὸν, ἐπάσχισαν διὰ τοῦ ἐξετάσκειν καὶ κριτικῶν λογικῶν νὰ εὐρεθῶν τὴν πρώτην Αἰτίαν, τὴν φύσιν τῆς ἀρχῆς, ὅπου ἐνεργεῖ καὶ ἐκτελεῖται εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τ' ἄλλα τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, ἀναγκάσθηκαν νὰ καταβῶν εἰς τὸ ὀρθὸν λογικόν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν αἰσθησίν. κτλ.

Essais philosophiques, ou nouveaux mélanges de Littérature et de Philosophie, ἀπὸ τὸν Ancillon, μέλος τῆς

Μπερλινικής Ἀκαδημίας, καὶ παιδαγωγὸν τοῦ διαδόχου τῆς Προυσίας· (2 τμ. εἰς 8. 1817. 10 φρ.) ὅλα αὐτὰ τὰ δι-
κίμια εἶναι μεθοδικώτατα καὶ φιλοσοφικώτατα γραμμένα,
καὶ διὰ τοῦτο γυμνάζουν παρὰ πολὺ τὸν νοῦν· εἰς τὰ δύο
δοκίμια περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς φύσεως, ἡ περὶ τῆς
Ἀπόλυτης Ἐνότητος, κτυπᾷ μετ' ὀλίγου τὴν δύναμιν
τὸ σύστημα τῶν Φυσιο-φιλοσόφων, τὴν ἀπόλυτην καὶ ἀ-
περίοριστον Ἐνάστασιν, τὴν μόνον κατ' αὐτοὺς πραγμα-
τικὴν ὑπαρξιν, δείχνοντας, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἀπολύτου ἔχει ὅλα
καὶ βεβαιότητα, μόνον κατ' ὅσον ἡ ὑπαρξὶς τῶν σχε-
σεων τὴν ἀποδείχνει καὶ τὴν προσδιορίζει· ὡς τὸσον ἐν ᾧ ἀπ-
φύγει τὸν ἰδεαλισμὸν, καὶ τὴν ἀπόλυτην ταυτότητα τοῦ
ἰδεανικοῦ καὶ πραγματικοῦ, τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικει-
μενικοῦ μερικῶν φιλοσόφων τῆς Γερμανίας, πότε μὲν εἰς δι-
φορα μέρη καὶ τὸν χρόνον ἐμπειρισμὸν, ἡ ὕλισμὸν, δεχ-
μενος ἀλήθειαν, ὅπου δὲν πιγάζουν ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν αἰ-
σθητήριων, καὶ προσέτι, ὅτι ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς ἀνθρώπος,
νοερῶς καὶ θυμικῶς θεωρούμενος, δὲν εἶναι τὸ ἀθροισμα τῶν
τροποποιημένων ἐξωτερικῶν αἰσθημάτων του· ἀλλὰ καὶ μά-
λις φραζάντας, ὅτι τὰ πρωτότυπα καὶ ἀρχέγονα πραγμα-
τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἁμψις αἰσθήσεως εἶναι τὸ ἀντικείμενον
τῆς φιλοσοφικῆς πίσεως, καὶ ἡ βάσις ὅλων τῶν συλλογι-
σμάτων μας· χωρὶς ὅμως νὰ πιεσῇ, ὅτι αὐτὰ γεννοῦνται ἀφ'
ἑαυτοῦ των εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἢ ὅτι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰ γεν-
νοῦμε δι' ἀπλῆς ἐνέργειας τῆς Διαισθητικῆς μας, ἀλλ' ἐπὶ
νὰ ἔδωκον εἰς τὸ φῶς ἀπὸ τὸ βάθος, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκει-
ται, ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τῆς νοητικῆς δυνάμεως καὶ τῶν
ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων κτλ. Εἰς κάθε σπουδαῖον, ὃς ἤκον-
ται καὶ τὴν Γερμανικὴν, αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι ἀφελιμώτα-
τον· τὸ περὶ τῶν ἀναπτύξεων τοῦ ἀνθρώπου
Ἐργὸν, ὅπου γεμίζει σχεδὸν τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ δευτέρου τόμου, ἐμ-
πορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἕνα δάσκαλον τῆς φιλοσοφίας ὡς
ὁδηγὸς εἰς τὰ μαθήματά του, δίχως νὰ τὸ βλάπτῃ ὡς πρὸς
τοῦτο ἡ συντομία του, ἀλλὰ καὶ μάλιστα γινόμενον διὰ τὸ
τὸ πλέον ἀξιοσύστατον.

Σοφὸν καὶ περιεργὸν βιβλίον εἶναι καὶ τὸ *Essai sur
l'esprit de l'éducation du genre humaine* par Joseph Alfonsi
(1 τμ. εἰς 8. 1814. 7 φρ.) εἶναι γραμμένον μετ' ὀλίγου
τα, καὶ συστηματικότητι, ὅπου εὐρίσκονται εἰς πολλὰ συγ-

γράμματα, καὶ περιέχει σχεδὸν ὅλως τῆς ἠθικῆς καὶ ἀ-
ρχαῖς· ἂν εὐκαιροῦσα, δὲ νὰ σ' ἐγγραφῇ μερικὰ περὶ αὐτοῦ
τοῦ βιβλίου, διὰ νὰ συμπεράνῃς τὴν ἀξιολογότητά του.

Καὶ τὰ ἐξῆς συγγράμματα δὲν εἶναι, μετ' ὀλίγου,
ἀδιάφορα εἰς ἕνα σπουδαῖον; καὶ μάλιστα δάσκαλον.

Métaphysique des études par G. M. Raimond. 1 vol.
in-8. 1804. 2 fr. 50 c.

*Essai sur l'émulation dans l'ordre sociale, et son ap-
plication à l'éducation*; par le Fr. Raymond 1 vol. in-8. 3 fr.

*Essai sur l'emploi du temps, ou Méthode qui a pour
objet de bien régler l'emploi du temps, premier moyen
d'être heureux*; destiné spécialement à l'usage des jeunes gens
de quinze à vingt-cinq ans; par. M. M. A. Joullien. 1 vol.
in-8. 5 fr.

*Essai général d'éducation physique, morale et intelle-
ctuelle*; suivi d'un plan d'éducation pratique pour l'enfance,
l'adolescence et la jeunesse, ou Recherches sur les princi-
pes et les bases de l'éducation à donner aux enfans des pre-
mières familles d'un état, pour accélérer la marche de la na-
tion vers la civilisation et la prospérité; par le même 1 vol.
in-4. 13 fr. 50 c.

Esprit de la Méthode d'éducation de Pestalozzi... par
le même. 2 vol. in-8. 13 fr.

Exposé de la méthode élémentaire de H. Pestalozzi;...
par Chavannes. in-8. fig. 3 fr.

*Essai sur l'enseignement en général, et sur celui des
mathématiques en particulier* ἀπὸ τὸν Lucroix, τὸν περίφη-
μον μαθηματικόν, τοῦ ὁποῦ τὰ σχήματα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
Μαθηματικῆς συγγράμματα, ὡς γνωσά σου, δὲν ἐσημειώ-
θηκαν.

Αὐτὰ εἶναι, Σ.... μου, τὰ βιβλία, ὅσα ἔτυχεν νὰ
γνωρίσω ὀλίγον, ἢ ἀπὸ σοφοῦς ἐπαινέθηκαν· ἀφεύκτως ὅμως
τοῖς ὀρίσκονται καὶ ἄλλα πολλὰ, καὶ καλλίτερα ἴσως ἀπὸ με-
ρικὰ σημειωμένα; καὶ γνωρίζοντάς τα μετ' ὀλίγου καὶ ἡ διάνο-
υσίς, ἢ δι' ἐμπειρίαν, σὲ τὰ σημειώματα καὶ αὐτὰ· ἄλ-
λην φέρει σὲ γέλωτα καὶ τὴν σημειώσιν μερικῶν περὶ Θεο-
λογίας, ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστη-
μῶν, καὶ τῆς φιλολογίας· γράψε με καὶ σὺ τίποτε περὶ τῶν
ἄρ. 15.

σχολείων μας, ποίων ἢ κατάστασις εἶναι καλλίτερη· τὰ καὶ νὰ τῶν ὁμογενῶν μας περὶ αὐτῶν φρονήματα, καὶ τὴν πρὸ σύστασιν νέων, ἢ πρὸς καλλιτέρευσιν τῶν συζητημένων συγγενῶν καὶ προθυμίας τους· τὴν μέθοδον, ὅπου ἀκολουθοῦν οἱ δασκάλοι μας· ποῦ εὐρίσκουν οἱ μαθηταὶ περισσότερας ἐγκολίας· ἂν ἐφάνηκαν εἰς τὴν γλώσσαν μας τίποτε νέα ὀφελίμα συγγράμματα· ἂν ἐτελείωσεν τῆς Σειρᾶς τῶν καθάρων μαθηματικῶν τοῦ Francoeur ἢ μετάφρασις, κτλ. Ἀναμνηστικῶς ὁ Λόγιος Ἑρμῆς θὰ νὰ μὲ πληροφοροῦσε περὶ ὧν αὐτῶν, πλὴν ἐδῶ, ποῦ εὐρίσκομαι τῶρα, εἶναι πολλὰ δύσκολον νὰ τὸν ἔχω· καὶ ἀληθινὰ, μὴ ξεχάσης νὰ μὲ γράψῃς καὶ τί ἐπίβριον ἔχει αὐτὴ ἢ ἐφημερίδα μας εἰς τὴν πρόσδόν μας, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς γνώμην τῶν φρονίμων καὶ φιλογενῶν σπουδῶν μας· ἐγὼ, νὰ σὲ πῶ τὴν ἀλήθειαν, διὰ πολλοὺς καὶ χαλῶς μὲ φαίνεται, ἰσχυροὺς λόγους, τὴν κοχάζομαι· εἶνα ἀπὸ τὰ συντελεστικώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα μέσα πρὸς γνῶρσιν τῆς καταστάσεώς μας, καὶ ἀκολουθίᾳ πρὸς τὸ φωτισμὸν μας κτλ. Ὑψαίνει!

Heidelberg 1818 Ἰουνίου 6.

ὁ φίλος σου I. B.

ΨΑΨΙΘΝ.

Εἰς τὸ πέμπτον τετράδιον τοῦ Α. Β. τοῦ παρὸς ἔτους Σελ. 104. ἐκηρύξαμεν τὴν φιλάνθρωπον ἀπόφασιν τοῦ ἐν Ἰασίῳ διατρίβοντος ἱατροῦ Κυρίου Ρωμαντζῆ καὶ τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Μητροπολίτου τῆς Μολδαβίας Κυρίου Βενιαμίν· τῶρα δὲ κηρύττομεν καὶ τὸ ὅτι περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐξέδωκε Δέσπισμα ὁ ὑψηλότερος τῆς Μολδαβίας Ἡγεμὼν, τεκμήριον καὶ πῦλον τῆς περὶ τὸ ὑπὲρ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ προμηθείας καὶ δόξης μεγάλης τῶν χριστιανικῶν φρονιμάτων τῆς παναρχίας τοῦ Καλλιμαχεῖος οἰκογενείας, ἔχει δὲ οὕτω τὸ Δέσπισμα·

„Χρὸς τῶν Ἡγεμῶν παρὰ πάντων γνωρίζεται ὅτι μὴν τὸ ἀπείργειν καὶ ἀνατέλλειν τὰ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐπίδωκτος δια-

ματι, ἀλλὰ καὶ τὰ παραβαρύνειν αὐτοῦ καὶ προάγειν τὰ ἀναμνηντα κοινωφελῆ ἔργα ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἐνάρξεως, εἰ δυνατὸν, εἰς ἐντέλειαν.

Ἡμεῖς οὖν καὶ πρὸ καιροῦ ἡδὴ ἀναλογιζόμενοι ὅτι οἱ μὲν ἀσθενήσαντες τῶν ἀρχόντων ἔχουσι προδύμους τοὺς ἐπισκεφόμενους ἱατροὺς τῆς πολιτείας καὶ πρᾶξιμα τὰ φαρμακωπώλια τοῦ Ἰασίου, οἱ δὲ πένητες καὶ ἀπλῶς οἱ κοινολατῆται μὴ ἐπιτολμῶντες τὴν μετάκλησιν τῶν ἱατρῶν εἰς τὰ ἴδια, μηδὲ ἐξακούμενοι εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ἱαματικῶν βοηθημάτων, καταφεύγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδεύτας τινας καὶ λυσπλάνους, ἢ εἰς ἀθεμίτους ἐπαῶδας γραῖδιαν, ἐν ἧν συναμφοτέρως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βλάπτονται. τοῦτο λοιπὸν πρὸ πολλοῦ διανοοούμενοι καὶ τὴν θεραπείαν καὶ μεταρρύθμισιν τοῦ τοιοῦτου ἀπεικταίου διασκεπτόμενοι, ἐναγχος ἐνηχίημεν ὅτι ὁ ἐξοχατάτος ἱατρός Ρωμαντζῆν φιλάνθρωπον κινούμενος, διηκονολόγησεν εἰς τὸν ὄχλον ὅτι οὐ μόνον ἀμισθὶ ἐπισκίπτεται τοὺς εἰς αὐτὸν προσελθόντας ἀσθενεῖς καὶ πένητας, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ ἱατρικὰ ἀμισθὰ παρέχονται ἀπὸ τοῦ φαρμακωπώλιου τῆς ἀγίας Μητροπόλεως. Τοῦτο λοιπὸν τὸ φιλάνθρωπον ἔργον καὶ Ἡμεῖς ἐγκολπούμενοι, καὶ, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, ἀρξάμενοι τῆς ἀκιδόηλου αὐτοῦ προαιρέσεως, προθυμουμεθα νὰ ἀναδείξωμεν τοῦτο τὸ φιλόπτωχον ἐγχείρημα ἀξιὸν ἡγεμονικῆς προμηθείας καὶ βελτιώσεως· ὅθεν προτρέπομεν διὰ τῆς ἡμετέρας τζεδούλης τόντε ἅγιον Μητροπολίτην Μολδαβίας καὶ τοὺς ἡμετέρους εὐγενεστάτους ἀρχοντας ὅπως συσχεφῶσι τὴν τρόπον ἐπὶ τὸ τελεώτερον προαχθῇ τοῦτο τὸ δημόσιον ἱατρεῖον, καὶ ὅποιος φεῖται ἀνθεκτικῆς περιβάλλεως, τίνα δὲ τὰ μέσα εἴη δύναται νὰ ἔχη ὁ λαὸς ἐκτὸς τοῦ μεγάλου νοσοκομείου καὶ ἑτερον τρόπον τοῦ ἱατροῦ εἶναι κατ' οἶκον καὶ ἄνευ χρηματικῆς δαπάνης.

Ἀξιοῦμεν δὲ καὶ τοὺς ἐξοχατάτους ἱατροὺς τῆς πολιτείας, οὐ μόνον νὰ προθυμοποιῶνται εἰς τὰ αἰνιδία συμβεβηκότα ἔργα καὶ παρὰ καιρὸν μετακληθῶσι παρ' οὐτινοσοῦν τῶν κατ' οἶκον ταύτης τῆς πόλεως, κατὰ τὸ ὑποσχεθὲν αὐτῶν χρέος, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβεβῇσι ταύτης τῆς νεοφανοῦς εὐφροσύνης καὶ δόξης τοῦ ὁμοτέχνου αὐτῶν Ρωμαντζῆν, συμπροθυμούμενοι εἰς τὴν ἀμισθὴν τῶν πενήτων ἐπίσκεψιν ἐν ὁποιοδήποτε ἄρᾳ, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ νεοσύστατον ἱατρεῖον, ἐν ἧν διαγέρονται

δωρεάν τὰ ἱατρικὰ βοηθήματα· λέγομεν δὲ τοῦτο οὐ διότι ἀγνοοῦμεν τὴν κατ' ἡμέραν γινομένην κατ' οἶκον παρὰ τῆς αὐτῶν ἐξοχέτητος νοσοκομίαν τῶν πτωχῶν καὶ ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ διότι κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γίνεται συστηματικώτερον τὸ κοινωφελὲς ἔργον, καὶ ὁ ἔνδεός πάσχων προσέρχεται διαβεβαίωτος εἰς τὸ χρεώσασθαι αὐτῷ δημόσιον ἱατρεῖον ἢ καὶ εἰς τὸν οἶκον τῶν ἰατρῶν, τοὺς ὁποίους διὰ τὴν ἀμισθίαν ἐντρέπεται.

Δ ι ο ρ θ ῶ σ ε ι ς

Σελ. 411. τοῦ παρόντος ἰδ. Ἀριθ. Γρ. ἐπίσης πρέπει ἐμολογοῦμεν χάριτας καὶ εἰς τούτους ἄλλων ἐξίσου.

Σελ. 412. Γρ. σύντομος ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐκτεταμένη —

Σελ. 413. Γρ. Fundamentalphilosophie —

Σελ. 355. τοῦ ἰδ. Ἀριθ. — Γρ. (... πηρώτης) —

Σελ. 364. τοῦ αὐτοῦ Ἀριθ. Γρ. ἢ εἰς τὴν αὐτοσυνηρσίαν —

Εἰς τὸν ἰ. Ἀριθμόν.

Σελ. 98. σ. 34. διαφοκέρνι — αναγ. Διαφοκέρνι —

— 99. — 38. — distillation — distillation —

— 100. — 22. ἀποδεδεγμένον — ἀποδεδεγμένον —

— — — 33. ὑποχιλομέτρων — ὑπόχιλιόμετρα —